

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Stockholms län, som under perioden icke undergått någon förändring till sina gränser, är fortfarande indelat i 5 häradshöfdingedomer, 6 fögderier, deraf ett med särskild Expeditions-Kronofogde, 19 tingslag och 23 länsmansdistrikter.

Såsom förut, är länet, som består af 120 socknar, af hvilka dock dels S:t Olofs och S:t Pers, dels Östertelge och Westertelge, dels Össeby och Garns samt dels Norr-Ljusterö och Söder-Ljusterö, hvar för sig, hafva gemensam kyrka, och intill periodens utgång jemväl haft gemensam kommunalstyrelse, förlagdt till 70 särskilda pastorater, härbland inberäknade Hökhufvuds, med hvilket Skepthammars socken i Upsala län är såsom annex förenad, Ekeby i samma län, hvartill Bladåker såsom annex hör, och Hedvig Eleonora inom hufvudstaden, till hvilket pastorat Kongl. Djurgården utgör annex.

Under December månad 1865 har fastställelse meddelats å Östertelge och Westertelge socknars beslut att dädanefter hvar för sig utgöra en särskild kommun.

Kyrkornas antal är emellertid endast 114, emedan Sigtuna kyrka är gemensam för staden jemte S:t Olofs och S:t Pers socknar samt Östertelge och Westertelge socknar begagna Södertelge stads kyrka.

Städernas antal är oförändradt.

De i förra femårsberättelsen omförmälda, af Eders Kongl. Maj:ts nådigst föreskrifna förändringar i afseende å pastorats-indelningen hafva ej heller under denna period kunnat träda i verkställighet.

Jemlikt nådigt beslut den 29 Mars 1864 hafva 2 mantal Löfsta med Riddersvik, som, ehuru belägna inom Jerfälla sockens område, likväl i judicielt hänseende dittills tillhört Färentuna härad, blifvit förlagda till Sollentuna härad.

I öfrigt qvarstå samtliga de i förra berättelsen omnämnda *oregelbundenheter i den administrativa indelningen.*

Något annat, länet egentligen rörande arbete, har veterligen ej från trycket utkommit, än Hushållnings-Sällskapets tidskrift.

I afseende å länets naturbeskaffenhet åberopas föregående berättelser.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-28.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Innevånare.....	2.
3. Näringar.....	2.
Tab. Litt. A. Markegångspriser i Riksdaler Riksmünt.....	18.
Tab. Litt. B. Offentliga understöd för missväxt åren 1861-1865.....	19.
Tab. Litt. C. Medelpris å skogseffekter i afverkningsorten.....	20.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	22.
Tab. Litt. D. Bränvinstillverkningen.....	22.
Tab. Litt. E. Uppgift å strandade ut- och inländska fartyg m. m.....	24.
Tab. Litt. F. Bränvinsförsäljningen.....	24.
5. Kameralförhållanden.....	25.
6. Politi.....	25.
Tab. Litt. G. Upptagna sängar och kostnader vid sjukvårdsanstalterna.....	27.
Tabellbilagor	29-43.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	29.
Tabb. N:is 2 o. 3. Jordbruk och boskapsskötsel.....	30.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	31.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	32.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	32.
Tab. N:o 7 a. Bruk, grufvor, fabriker och manufaktur-inrättningar år 1865.....	33.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerier år 1865.....	35.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning.....	36.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1865.....	36.
Tab. N:o 9 b. Handel, år 1865.....	37.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden.....	38.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna, år 1865.....	38.
Tab. N:o 11. Laga skiften åren 1861-1865.....	39.
Tab. N:o 12. Krono-uppbörden.....	40.
Tab. N:o 13. Sparbankerna.....	42.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	43.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Stockholms län, som under perioden icke undergått någon förändring till sina gränser, är fortfarande indeladt i 5 häradshöfdingedömen, 6 fögderier, deraf ett med särskild Expeditions-Kronofogde, 19 tingslag och 23 länsmansdistrikter.

Såsom förut, är länet, som består af 120 socknar, af hvilka dock dels S:t Olofs och S:t Pers, dels Östertelge och Westertelge, dels Össeby och Garns samt dels Norr-Ljusterö och Söder-Ljusterö, hvar för sig, hafva gemensam kyrka, och intill periodens utgång jemväl haft gemensam kommunalstyrelse, förlagdt till 70 särskilda pastorater, härbland inberäknade Hökhufvuds, med hvilket Skepthammars socken i Upsala län är såsom annex förenad, Ekeby i samma län, hvartill Bladåker såsom annex hör, och Hedvig Eleonora inom hufvudstaden, till hvilket pastorat Kongl. Djurgården utgör annex.

Under December månad 1865 har fastställelse meddelats å Östertelge och Westertelge socknars beslut att dädanefter hvar för sig utgöra en särskild kommun.

Kyrkornas antal är emellertid endast 114, emedan Sigtuna kyrka är gemensam för staden jemte S:t Olofs och S:t Pers socknar samt Östertelge och Westertelge socknar begagna Södertelge stads kyrka.

Städernas antal är oförändradt.

De i förra femårsberättelsen omförmälda, af Eders Kongl. Maj:ts nådigst föreskrifna förändringar i afseende å pastorats-indelningen hafva ej heller under denna period kunnat träda i verkställighet.

Jemlikt nådigt beslut den 29 Mars 1864 hafva 2 mantal Lövsta med Riddersvik, som, ehuru belägna inom Jerfälla sockens område, likväl i judicielt hänseende dittills tillhört Färentuna härad, blifvit förlagda till Sollentuna härad.

I öfrigt qvarstå samtliga de i förra berättelsen omnämnda *oregelbundenheter i den administrativa indelningen.*

Något annat, länet egentligen rörande arbete, har veterligen ej från trycket utkommit, än Hushållnings-Sällskapets tidskrift.

I afseende å länets naturbeskaffenhet åberopas föregående berättelser.

2. Innevånare.

Tab. N:o 1. I tabellen N:o 1 redogöres för länets folkmängd samt för antalet af dem, som varit fria från mantalspenningar, för utskrifningsmanskap och för approberade beväringsskyldige.

För någon härjande farsot har länet under perioden ej varit utsatt, och utflyttningar till andra länder hafva ytterst sällan förekommit.

Ehuru inom Danderyds socken bildats ett samfund *Baptister*, samt i åtskilliga andra delar af länet, såsom Kårsta och Lagga socknar äfvensom flere socknar inom Frösåkers fögderi, gemensamma andaktsöfningar under ledning af lekmän och, på 5 olika ställen, i särskildt för ändamålet inrättade bönehus ägt rum, kan dock icke sägas, att några egentliga schismatiska rörelser förekommit.

För antagandet, att allmänna välståndet är i sjunkande, tala flerehanda omständigheter; och närmaste orsakerna härtill äro tvifvelsutan att söka i den tryckta ställning, hvaruti jordbruket och skeppsfarten befinna sig. De inskränkningar i lefnadssätt, som på senare tider förmenas vara iakttagna, torde alltså kunna anses såsom af nödvändigheten förestafvade.

I afseende å *byggnadssätt* förekommer icke annat att anmärka, än dels att tak af tegel och spån alltmera begagnas, dels äfven att, vid uppförande af nya byggnader i de trakter, genom hvilka vestra och norra jernbanorna äro anlaggda, allmänheten flerstädes tagit såsom mönster till det yttre de hus, som vid jernvägsstationerna blifvit byggda.

Tid efter annan hafva under perioden bildat sig frivilliga *Skarpskytteföreningar*, enligt hufvudgrunderna i nådiga Kungörelsen den 8 Mars 1861, så att vid 1865 års utgång funnos följande med Öfverbefälhafvare försedda föreningar, nemligen: Edebo sockens, Erlinghundra härads, Frösunda sockens, Färentuna härads, Gustafsbergs och Wermdö, Långhundra och Seminghundra häraders, Norrtelge stads med Bro sockens, Nardinghundra härads, Rimbo sockens, Röö sockens, Sorunda sockens, Söderby Carls sockens, Södertelge stads med åtskilliga landsförsamlingar, Tyresö sockens, Täby och Danderyds socknars, Westerhaninge sockens, Össeby-Garns, Wada och Angars socknars, Ösmo sockens, Österhaninge sockens och Östhammars stads, hvilka alla föreningar erhållit lån af gevär ur kronans förråder, samt varit delaktiga af det anslag till målskjutningspremier och instruktörers aflöning m. m., hvilket Rikets Ständer för ändamålet anvisat. Efter hvad från nästan alla håll förspörjes, röjer dock skarpskyttesaken icke den lifaktighet, som vore önskvärd; och den tid torde kunna befaras ej vara särdeles aflägsen, då föreningarne finnas endast till namnet.

3. Näringar.

Tabb. N:is 2 och 3. A) *Jordbruk* och B) *Boskapsskötsel*.

I afseende härå återopas innehållet af bilagda, från länets Hushållnings-Sällskap inkomna berättelse, äfvensom deri omnämnda, likaledes bifogade tabeller N:is 2 och 3.

”Sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län anmodat Hushållnings-Sällskapet att inkomma med sammandrag af de underrättelser om jordbruksförhållandena inom länet, sådana de i berättelser till eller af Sällskapet blifvit under de fem åren 1861—1865 framställda och i dess tryckta handlingar eller månadskrift offentliggjorda, och med en sammanfattning af de åtgärder, Kongl. Hushållnings-Sällskapet härför vidtagit, får det härmedelst en sådan öfversigt afgifva, hvarvid de särskilda, på spridda ställen behandlade, ämnena blifvit sammanförda under följande 8 rubriker:

1:o Väderlek och skörd; 2:o Jordbruket och nyodlingar, byggnader och verk, redskap och binäringar; 3:o Boskapsskötsel; 4:o Skogshushållning; 5:o Fiskerier; 6:o Trädgårdsskötsel; 7:o Länets Landtbruksskola; och 8:o Åtgärder för insamlandet af statistiska upplysningar om jordbruket.

1. Väderlek och skörd.

Året 1861 var för landtbrukaren inom Stockholms län ett hårdt år. Den föregående höstens ihållande nederbörd hindrade höstutsädet och jordens bearbetning i rätt tid. På de flesta ställen föll mycket snö, innan jorden hann tillfrysa, och vårsåden måste nedmyllas i en föga förberedd jord. Den påföljande våren blef kall och torr, så att på många ställen regn icke föll från Maj till Augusti, hvarigenom utsigterna till en god skörd ännu mera förminskades. Resultatet blef också, att i de flesta delar af länet *höstsåden* lemnade nära på missväxt, endast med undantag af de ställen, der gammalt utsäde blifvit tidigt sådt, hvarest så väl hvete som råg gifvit god äring. Bland *vårsådena* lemnade korn och hafre en tillfredsställande skörd, men kunde ej på svagare jord motstå de ofördelaktiga temperaturförhållandena. *Ärterna* gáfvo i allmänhet en dålig afkastning, och voro dessutom öfverallt besvärade af mask. *Potatis* gaf klen gröda, betydligt angripen af torröta; den var ock under förvaringen på de flesta ställen mycket utsatt för förskämning, ehuru å somliga orter mindre. *Höskörden* var äfven på de flesta ställen ojemn och öfverhufvud taget under medelmåttan.

Året 1862 var deremot, hvad grödan beträffar, ett välsignelserikt år. Visserligen ingaf den vackra och tjenliga väderleken på försommaren förhoppning om en ännu bättre skörd; men genom otjenlig väderlek, synnerligast under höstsådens mognadstid, blefvo dessa förhoppningar i afseende på sädens beskaffenhet till en del svikna. Juli månad var nemligen regnig och kall, och ehuru väderleken i Augusti merändels blef varm och tjenlig för sädens mognad, inträffade dock, såväl under nämnde månad, som synnerligast natten till den 1 September, frost, hvarigenom en del af vårsåden hämmades i sin utveckling. Ehuru bergningsvädret i allmänhet var gynnsamt, blef höstsåden af farhåga för regn likväl mångenstädes alltför hastigt inbergad samt ofullkomligt torkad. En annan olägenhet af den regniga väderleken på eftersommaren var, att *hvetet* merändels öfverallt och *rågen* på somliga ställen skadades af rost. På somliga ställen kunde det förra ej användas till mjöl, på andra lönade det ej ens mödan att tröska; men somligstädes lemnade det ända till 18:de kornet. *Rågen* gaf nästan öfverallt mycket i lasstal, men ej motsvarande i kärna; afkastningen kan antagas till emellan 6:te—8:de kornet. *Korn* och *hafre* lemnade i allmänhet god afkastning, särdeles den senare; *ärterna* likaledes, men vickern skadades mångenstädes af frost. *Rotfrukterna* lemnade ej stor afkastning, men *potatisen* angreps mindre än vanligt af torröta; och *höskörden* var öfver allt ymnig.

Året 1863 var åter för Stockholms län ett af de mest ofördelaktiga, till följd af högst missgynnande väderleksförhållanden, som utmärkte såväl nämnde år som hösten 1862, hvilken var ovanligt torr, då något regn på flera månader ej föll förrän i November, hvarigenom höstsådden blef liggande ogrodd och härjad af mask. Följden häraf var, att en stor del af de med höstsäd besådda fälten måste upplöjas och besås med vårsäd. Sedan vårsådden på de flesta orter under vacker väderlek försiggått, inföll stark torka och sedermera i början af Juni några starka frostnätter, hvarigenom både höst- och vårsäd ledo, synnerligast på lågt liggande fält. Hela Juni månad var torr och kall, och fastän regn föll under första hälften af Juli och väderleken var mild, nedgick temperaturen dock snart åter och frost inträffade, hvarefter utsigterna för årets skörd ännu mera förminskades genom ett ihållande regn, som fortfor ända in i September. Hö- och sädesbergningen blefvo äfven derigenom ansenligt försvårade. *Grödan* utföll under sådana förhållanden i allmänhet klen och under medelmåttan. Mycken säd, såväl höst- som vårsäd, skadades på lågländta ställen af frost, och genom den ofördelaktiga väderleken under bergningen blef äfven den säd, som erhållits, af mindre god beskaffenhet och till största delen oduglig för export, om den ej förut torkats. Af *rotfrukter* skadades *potatisen* på de flesta ställen af frost och lemnade en svag skörd, hvaremot öfriga rotfrukter gáfvo en mera tillfredsställande afkastning. *Höskörden* var i allmänhet knapp, ehuru klöfvervallarne lemnade en god efterslätter.

Året 1864 var grödan i länets samtliga distrikter öfver medelmåttan och inom åtskilliga orter riklig, särdeles på vårsäd. Den ihållande låga temperaturen, allt ifrån medlet af Juli månad, framkallade dock i förening med under skördetiden ihållande regn en äring af stundom underhaltig beskaffenhet. *Rotfrukter*,

hvaraf hufvudsakligen potatis, rofvor och morötter odlas, lemnade, med ett och annat undantag, svagare skörd. Tidigt inträffande frost försvårade ock dessas upptagande, och potatisen visade benägenhet att skämmas. Skörden af gräs- och foderväxter blef tillfredsställande, och bergningen deraf försiggick under temligen gynnsamma förhållanden.

År 1865. Från vissa distrikter förmäldes skörden hafva varit en af de mest vinstgifvande nästan af alla slag, särdeles af jordfrukter; från andra klagades öfver, att kvantiteten af densamma varit underlägsnen den under många föregående år, men i allmänhet torde densamma kunna sägas hafva varit snarare öfver än under medelmåttan. Redan i senare hälften af 1864 inträffade köld så tidigt, att på de flesta ställen höstsåden föga växte, och plöjningen blott till obetydlig del medhans; men hvad som härigenom för landtbruket försumrades, underhjelptes dock till en stor del derigenom, att den under vintern i mängd fallna snön på våren hastigt undansmälte, hvilket betydligt underlättade vårbruket, som försiggick hastigt och väl. Både sådesfält och klöfvervallar visade sig derföre tidigt på våren utmärkt vackra och lofvande. En kall och lång försommar verkade icke heller allestädes menligt härfpå, men inom ej få distrikter förorsakade deremot den kyliga och frostiga väderleken, i förening med torra under den senare delen af Maj och största delen af Juni månad, att växtligheten märkbart afstannade. Sommaren utmärkte sig under större delen af Juli månad för en långvarig torra och sydländsk värma, men höstens väderlek var såväl för bergning som för plöjning den lyckligaste. *Rågen*, som hösten 1864 mycket led af torra och äfven af rotmask, repade sig efter vårens gynnsamma väderlek och visade sig i allmänhet mest gifvande, ja exempel finnas, att den gaf ända till 12 tunnor på tunnlandet. *Hvetet* deremot gaf mindre än vanligt; rost och brand ödelade det mångenstädes. *Vårsåden* lemnade i allmänhet endast medelmåttig skörd, men af god beskaffenhet. *Kornet* gaf på god jord ganska god afkastning, men på sämre mycket dålig. *Hafre* blef väl flerstädes kortväxt, men lemnade vigtig säd; på sina ställen skadades den af frostnätterna, men annorstädes lemnade den riklig skörd. Af *potatis* erhöles blott medelmåttig skörd till följd af de starka frostnätterna i Augusti, men på några ställen blef den dock något öfver medelmåttan. *Kålrötter* och *rofvor* likaledes. *Höskörden* lemnade en tredjedel mindre afkastning än eljest; skörden deraf gynnades dock af den vackraste bergningsväderlek och syntes vara af den utmärktaste beskaffenhet.

2. Om jordbruket och nyodlingar, byggnader och verk, redskap och binäringar inom länet.

På de särskilda sammansammankomster, som Hushållnings-Sällskapet under de nu förflutna 5 åren haft i olika delar af länet, har det varit öfligt, att de första frågorna afhandlat ortens landtbruksförhållanden; och då dessa meddelanden i flera fall äro temligen upplysande, återgifvas de här såsom en sammanfattning af hvad, som i allmänhet kan anföras i detta hänseende.

Sammansammankomsten 1861 hölls den 29 Juni å *Hakunge*. Det upplýstes, att allmänna systemet hos allmogen i orten är tvåskiftesbruket, men att treskiftesbruket likväl ännu på några ställen förekommer, hvar emot på de flesta herregårdar cirkulationsbruket är utfördt. Som en anmärkningsvärd företeelse omnämndes, att en sjelfägande bonde i grannskapet öfvergått till ett ordnadtt vaxelbruk. I allmänhet kan sägas om ortens landtbruk, att jorden skötes väl, men att tillräcklig uppmärksamhet icke öfver allt blifvit fäst på nödvändigheten af en ändamålsenlig afdikning, hvilken bäst befordras genom ordentlig grunddikning, som dock användes på flera herregårdar i orten. Bland bristerna omnämndes en alltför knapp fodertillgång, hvaraf småväxt och mager boskap samt för liten tillgång på gödsel äro följderna, hvarföre en ökad foderodling af behovet högeligen påkallas. Man ansåg, att åkerbruket med de allmänt begagnade skogsbetena, som äro både otillräckliga för boskapens underhåll och menliga för skogens tillväxt, ej kan vinna någon förkofran. Bland redskap hade plogen under de senare åren vunnit allt mer och mer förtroende, smärre flyttbara tröskverk, samt bättre och nyare redskap, såsom rullharfvar, jernvältar och såningsmaskiner börja äfven att an-

vändas, och på ett ställe begagnas en för dragare äfsedd pumpinrättning med slangar för spridning af flytande gödsel. På Östanå finnes fullständig mejerihandtering, annars försäljes mjölken nästan allmänt på Stockholm. Några binäringar kan man ej säga finnas i orten, ty den försäljning af skogsprodukter, som äger rum, och hvarigenom skogarne förstöras, vore ej något att rekommendera.

1862 års landtbruksmöte hölls på *Krusenberg*. Det omnämndes här, att tvåskiftesbruket af ålder varit rådande i hela orten. Förhållandet är ännu i allmänhet sådant, att åkern det ena året ligger i träde, och bär säd det andra. Råg är hufvudsädet. Hvete odlas mindre, och af vårsäd korn mera än hafre och blandsäd, hvilken senare odlas, der korn ensamt ej mera lyckas; hafre mest på vallbrott. Jorden lemnar säkraste skördar af råg och hvete, emedan den i allmänhet med klappersten blandade marken vid torra försomrar är osäker för vårsäd. Åkerjorden hvilar nära nog öfverallt på mergelgrund, som, enligt senaste undersökningar, håller 7 å 8 procent kolsyrad kalk och 4 procent kolsyrad talk. På någon mindre del af trädesjorden odlas ärter och potatis, samt numera temligen allmänt klöfver och vicker. Detta är det vanliga bruknings-sättet. Många undantag finnas, och på flera herregårdar är en ordnad cirkulation införd. Här odlas ock numera klöfver i större mängd, äfvensom rotfrukter, dock mest potatis, mindre rofvor och fodermorötter, samt på några få ställen foderbetor. Redskap af nyare modell användes ej mycket. Allmännast nyttjas Furudalsplogen, en stockplog af gammal konstruktion, men äfven Åkers- och Öfverrums-svängplogar äro mycket använda. Rullharfven börjar att mera allmänt begagnas, hvarjemte på några herrgårdar finnas åtskilliga nyare redskaper och maskiner. I allmänhet är orten fattig på naturliga ängar, ehuru undantag finnas både inom Erlinghunda och Långhundra härader. På de senaste åren hafva väl de flesta nyodlingar igenlagts till äng, men i allmänhet stå foderproduktion och boskapsskötsel icke i det förhållande till hvarandra, som de borde göra. Den goda jorden, som vid det hittills rådande tvåskiftesbruket lemnat goda skördar, äfven om den på flera år ej erhållit gödsel, och de ännu för 8 å 10 år sedan låga priserna på ladugårdsprodukter, hafva ej tvungit jordbrukarne att nog tänka på foder och gödselproduktion. Men då man nu börjat taga flera skördar af jorden, måste man äfven vara betänkt på att gifva den mera näring, hvarföre ock en ökad foderproduktion och förbättrad kreatursskötsel börjat på flera gårdar. Af binäringar är fisket den viktigaste inom häradet, som är rikt på fiskvatten, men fisket bedrifves illa, likasom ock jagten, ehuru såväl inom Erlinghunda som Långhundra härader förekomma betydliga skogssträckor, der ännu mycken fogel finnes.

1863 års sammankomst ägde rum på *Tvetaberg*, dervid en öfversigt lemnades af ortens landbruksförhållanden, och särskildt redogjordes för utvecklingen af Tvetabergs jordbruk under de senare tiotalen af år. Ehuru foderodling på åker å de större gårdarne med hvarje år ökats, och derigenom öfvergång till vaxelbruk förberedts, som på många ställen äfven blifvit genomförd, bibehålles dock tvåskiftesbruket ännu hos många af de mindre jordbrukarne. Husdjursskötseln har börjat att i orten tilldraga sig allt större uppmärksamhet, hvilket tydligen visar sig på de vackra och välfödda kreatur, som man nu temligen allmänt får se; till förädling af hornboskapen användes mest Ayrshire-tjurar och till fåren Cotswolds-baggar, ehuru äfven Dishley och Southdown förekomma.

År 1864 hade Sällskapet sin vanliga sammankomst den 30 Juni på *Rånäs* bruk i Roslagen. Med afseende på jordbruksförhållandena inom Sjuhundra härad meddelades följande: Tvåskiftesbruket är utan all jämförelse det system, hvarefter landbruket skötes. Undantagen härifrån äro dock ganska många. Vid ett par af prestgårdarne inom häradet, äfvensom vid några mindre bondhemman, begagnas treskiftesbruket. Ehuru det anses vara ett bland de mest sugande och verkligen så är, der det ej understödjdes af tillräcklig foder-tillgång, har det på de flesta ställen här lemnat goda resultat, vid prestgårdarne dels genom foderodlingar, dels genom tillskott af det foder, som erhållits från socknarne, och vid bondhemmanen genom betydlig foder-tillgång från gräslagda odlingar. Vid åtskilliga herrgårdar brukas jorden i flera skiften, utan att någon ordnad växtföljd å dessa hittills blifvit införd. Då härvid klöfver och thimotej odlas å en icke obetydlig del af

åkern, och derjemte vunnits anseelig tillökning i vårsädesskördarne, hvaraf äfven kärnan till största delen användes för kreaturen, så har detta gifvit tillfälle att bättre än tillföre utfodra kreaturen och öka ladugårdarne, hvarigenom åter en betydligt större gödselmängd kommer åkern tillgodo för vinnandet af ökad bördighet. På de flesta större gods äro betydliga åkerfält omlagda och försedda med täckdiken. Hogen för odling af dåliga ängar samt kärr och mossar tilltager allt mera, såväl bland allmogen som å herregårdarne, och flerstädes bedrifvas sådana odlingar med mycken kraft. Såsom framstående exempel derpå torde böra omnämnas, att arrendatorn af Finsta, under 1856—1859 odlat den betydliga arealen af 233 tunnland, och för detta ändamål i en sammanhängande dikessträcka upptagit 13,200 alnar afloppsgrafvar af 4—6 alnars bredd och dessutom andra afloppsgrafvar, hvilka, tillsammans med de nyssnämnda, lära uppgå till fullt en svensk mils längd. Af bönder och torpare under godset hafva dessutom under arrendatorns ledning och med hans uppmuntran blifvit odlade 74 tunnland. Inom de till häradet angränsande socknar finnes blott ett ordnad vaxelbruk, der åkerjorden lærer vara lagd i skiften. Ett sådant brukningssätt med 10 skiften håller äfven på att införas å en annan egendom i Össeby-Garns socken, der omläggning af åkerjorden med synnerlig kraft och högst betydliga uppoffringar bedrifves, och större odlingar blifvit verkställda. Å Morsta äro ganska stora odlingsmarker uppbrutna. Rånäs, ehuru hufvudsakligen jernbruk, är äfven i landtbruksafseende värdt att uppmärksammas. Sedan längre tid har här å 100 tunnland varit införd en ängscirkulation med 11-årigt omlopp, deraf 7 år gräsvall. Arbete med åkerjordens omläggning och täckdikning med tegelrör, hvilka af särdeles god beskaffenhet tillverkas på stället, pågå nu. Betydliga fält äro redan omlagda, och lærer åkern sedan komma att indelas till cirkulation. Vid utgårdarne äro under de senare åren ganska stora odlingar verkställda. Bland nyare redskap, som användas vid herrgårdarne, böra omnämnas: rullharfvar, hästhackor, dubbelplogar, alfluckrare, jernvältar och rofsåningsmaskiner. Ändamålsenliga plogar kunna visserligen numera ej räknas till nyare redskap; dock förtjenar anföras, att allmogen, som för några år sedan uteslutande begagnade trästock för åkerns brukning, numera flerstädes dervid använder goda plogar. Sadesodling är vida öfvervägande foderproduktionen och boskapsskötseln; dock har odlingen af foderväxter under senare åren mycket stigit, och kreaturens mängd ökats, samt dessas utfodring och vård på många ställen blifvit bättre, ehuru mycket i detta afseende ännu kan vara att önska. Någon ordnad mjölkhushållning torde ej i orten finnas. På flera ställen skötes dock mjölkhushållningen med mycken ordning, och tillverkas ett utmärkt smör till försäljning i Stockholm. Någon betydligare osttillverkning finnes näppeligen i denna trakt. Inom Össeby-Garns socken, der en lättare kommunikation med hufvudstaden under senare åren blifvit öppnad genom ångbåt å Åkers kanal, tillverkas af en del grädda färskt smör. Vid Morsta har en särdeles ändamålsenlig iskällare ofvan jord, för mjölkens förvaring under sommaren, blifvit med utmärkt omsorg byggd, jemte synnerligt goda och väl inredda ladugårdsbyggnader. Någon binäring bland allmogen, förtjent af understöd och uppmuntran, finnes icke, men ganska mycken husslöjd, mest af spånader och väfnader, företrädesvis från Rånäs.

Sammankomsten 1865 ägde rum å *Wårby* den 5 Juli. Ordföranden i Svartlösa Gille, jemte flera andra närvarande ledamöter, omnämnde, att landtbruket i de socknar, som Gillet innefattar, icke synes grundadt på något mera allmänt rådande system, om ock stundom ett mera ordnad brukningssätt anträffas. Stor olikhet råder emellertid i afseende på åtgärderna vid jordbruket, så att under det dessa på åtskilliga ställen bibehållits sådane de varit för 50 å 100 år sedan, har dock flerstädes ett mera intensivt jordbruk blifvit infördt. Då hufvudsakliga inkomsten i orten hemtas af mjölkhushållningen, så är foderproduktion af klöfver och vicker målet för jordbrukarens omsorg. Omöjligt är sålunda att uppgifva någon regel för det i orten rådande jordbruket. Vid *Enskede* är åkerjorden indelad i 2:ne omlopp, och en del ligger till beständig äng. På denna senare har ängskaffe befunnits utmärkt tjenlig; en del af ängsmarken öfvervattnas från en konstgjord dam, och den gifver en förvånande skörd. Af de båda omloppen är ett, på den styfvare jorden, femårigt med ett års träde, derefter råg, korn, vicker eller klöfver, samt 5:te året korn, hafre och hvete; det andra med 12

gården är 11-årigt på så sätt, att ett af dessa 12 gården är, utom cirkulationen, ämnadt att understödja vissa svagare gården vid odling af potatis, samt att i allmänhet besås med den eller de växter, som för året pröfvas lämpligast; de öfriga 11 bära 11 grödor och hafva ett rent sommarträde. Några binäringar finnas ej inom orten. I Botkyrka och Salems socknar äro de antagna systemen för brukningssätt ganska olika. Två- och treskiftesbruk förekomma der ganska ofta, dock stundom vaxelbruk. Inom Grödinge, Ösmo och Sorunda socknar ligger jorden hälften i träde, hälften i säde, och någon gång anträffas vaxelbruk. Redskaper äro de vanligen förekommande. Befolkningen i Ösmo och Sorunda är i öfrigt känd att afyttra åtskilliga varor samt idka handelslörd; qvinnorna i Ösmo utmärkas för deras sömnad. Om jordbrukssättet på *Wermdön* meddelades, att gräsodling är öfvervägande. Af redskaper begagnas trästock eller årder och ingalunda uteslutande plog, enär jorden äger en sådan rikedom af klappersten, att icke sällan en plogbill efter en veckas begagnande kan sägas vara utsliten. Fodertillgången användes dels åt kreaturen, dels till försäljning, och de gödningsämnen, som erfordras, erhållas medelst anskaffande af latrin, hvarföre man lätt anträffar lämpliga upplagsplatser vid de allestädes inskjutande vikarne. Såsom binäring kan endast anföras idkandet af fiske, som dock är hvarken särdeles ordnad eller inkomstgifvande.

Utom hvad i dessa berättelser blifvit anfördt om flerstädes verkställda odlingar, blefvo följande vid Hushållnings-Sällskapets allmänna sammankomster omnämnda att hafva utförts:

1861. Vid *Enskede* fortsattes med jordens afdikning, så att 20 tunnland derstädes blefvo fullständigt underdikade. I *Thuringe* socken fortgingo omläggningar af åkerfälten på flera ställen, och i *Tveta* hade ega-ren af Bränninge upptagit, under stora landsvägen, en större afloppskanal, hvarigenom Bränninge träsk till större delen urtappats, så att bortåt 30 tunnland härigenom blifvit mer eller mindre odlingsbar mark.

1862. Den fuktiga väderleken var detta år menlig för nyodlingar. Inom *Öknebo* Gilles distrikt hade likväl stora odlingar blifvit förberedda, äfvensom vid *Sigridsholm* i Seminghundra härad 150 tunnland under senare åren nyodlade, sedan sänkningen af *Sigridsholms-sjön* blifvit fullbordad. Vid *Jumsta* i *Tveta* blefvo också odlingsplaner uppgjorda, och cirka 10 tunnland hage och kärräng torrlagde. Vid *Edesta* i *Wårdinge* nyodlades 10 à 12 tunnland.

1863. Bland jordförbättringar under detta år omnämndes: i Botkyrka socken vid *Hamra* afdikning af en sank äng; i Salems socken täckdikning vid *Fogelsta* å 17 tunnland, vid *Bergaholm* å 13 tunnland samt vid *Högtorp* å 10 tunnland, till största delen med enris; vid *Enskede* 28 tunnland å en tillköpt och i sambruk med hufvudgården lagd hemmansdel, hvilken dikning utgjorde 1,525 famnar öppna aflopps- och back-diken af 5 à 6 fots bredd samt 6,300 famnar täckdiken, till hvilka senare blifvit använda 49,500 stycken tegelrör, allt uppgående till en kostnad af 2,120 R:dr. Rörande nyodlingar anføres från samma distrikt, att vid *Lisma* hade 18 tunnland, samt vid *Lindhof* 20 tunnland blifvit upptagna af skogväxt och stenbunden hagmark, och vid *Bogesund* odlades likaledes 40 tunnland, vid *Frösvik* 40, vid *Mörby* 20 och vid *Skogberga* 10 tunnland.

1864. Fortfarande anfördes odlingar vid *Hemmesta* och täckdikningsarbeten vid *Fogelbro* inom *Wermdö* Gille, samt vattenaftappning och täckdikning vid *Hamra*.

1865. I Salems socken vid *Sörby* under *Fogelsta* påbörjades en större åker-omläggning medelst fullständig afdikning genom stora öppna grafvar och täckdikning samt fältets planering. I Botkyrka fortsattes vid *Hamra* upprensningen och rätningen af *Tumba-ån* samt afdikningen utaf den förut sankt ängsmark, hvarigenom nämnde vattendrag har sitt lopp. Åtskilliga jordägare inom *Huddinge*, *Brännkyrka* samt angränsande *Österhaninge* och *Tyresö* socknar hade vidtagit förberedande åtgärder för ytterligare sänkning af sjöarne *Drefviken*, *Magelungen*, *Ågestasjön*, *Orlången*, *Trehörningen*, *Brännkyrkasjön* och *Flaten* genom utrifvande och ombyggande af vattenverken vid *Nyfors* samt dervarande hålldams sänkning, hvarigenom flera hundra tunnland nu tidtals vattendränkt jord blifva torrlagda och tjenliga till odling. I *Brännkyrka* har vid *Skarpneck* gräfts en afloppskanal, hvarigenom nästan alla till denna egendom hörande inägor af mer än 400 tunnlands

vidd, som förut hade ett lågt och genom dämning vid Nacka qvarnar ofta försvåradt aflopp, nu med lätthet afbördade sitt vatten åt ett annat håll uti sjön Flaten. På samma gårds ägor har ock verkställt ett större sprängnings- och diknings-arbete, hvarigenom vattenafloppet från vid pass 60 tunnland förut vissa tider vattendränkt jord, tillhörande dels Skarpneck, dels hemmanet *Bägersta* under Enskede, blifvit så fördjupadt, att denna jordvidd kan fullständigt afdikas och underkastas en mera intensiv kultur. Vid *Enskede* fullbordades så till vida den under anläggning varande ängsvattningen, att 15 tunnland kunde erhålla fullständig bevattning på våren. I *Thuringe* blefvo 50 å 60 tunnland afdikade och till en del uppodlade. Inom Öster- och Westerhaninge Gilles område hafva under senaste åren nya odlingsföretag blifvit utförda i ganska stor skala, och torde kunna beräknas till flera hundra tunnland. De anmärkningsvärdaste härbland äro, inom Österhaninge, vid *Stegsholm* å Gålön och inom Westerhaninge, dels den så kallade *Tungelsta mosse*, som från den mest oländiga mark, der knappt några få kreatur kunde ha en mager och sparsam sommarföda, blifvit förvandlad till ett fruktbarande fält om mera än 200 tunnlands vidd, och dels vid *Nedersta*, som den nuvarande arrendatorn med högst betydliga kostnader förvandlat från en nedrött och vanhäfdad bondby till en vacker herregård med egna åbyggnader, trädgårdsanläggningar och trädplanteringar, samt nyodlingar till omkring 160 tunnland, så att denna egendom, som förr ägde cirka 110 tunnland åker och äng på spridda ställen, nu äger en sammanhängande välskött inägovidd af omkring 270 tunnland. Vid *Näsby* i Danderyd äro odlade 20 tunnland skogsmark, och täckdikning verkställd; vid *Täby* by har 7 tunnland vattensjuk, förut oduglig ängsmark blifvit torrlagd samt flåhackad och bränd, och vid prestgården hafva omkring 15 tunnland på enahanda sätt behandlats.

I afseende på byggnader och anläggningar af olika slag samt af framstående betydelse för jordbruket, omnämnas dessutom följande:

1861 uppsattes vid egendomarne *Flemmingsberg* och *Sturehof* i Svartlösa härad en lokomobil af 10 hästars kraft, förfärdigad vid Munktells fabrik i Eskilstuna, jemte flyttbart tröskverk från samma fabrik. Vid *Lisma* och vid *Wårby* uppfördes 1863 tvänne tröskverk för vattendrift, och till *Fogelsta* och *Wellinge* anskaffades 2:ne mindre dylika för 2:ne arbetshästar; ett mindre tröskverk af jern, utmärkt arbetadt och särdeles billigt, förfärdigadt af Lange & Comp. i Svendborg i Danmark, inköptes 1862 vid landbruksmötet i Helsingborg och uppställdes på en gård under *Enskede*. Vid *Hesselby* blef samma år ladugårdsbyggnaden af gråsten färdig och inredd för 140 kreatur samt försedd med afloppsrännor af kalksten samt foderbord och golf af asphalt, med underlag af makadamiseringsgrus. I Huddinge vid hemmanet *Björksätra*, f. d. Upsala, under *Lisma*, fullbordades uppförandet af manshus och ladugårdshus, hvaraf bildats en prydlig ny välbyggd gård med vackert läge invid sjön Ormlången. Vid *Arsta* uppfördes en större ladugårdsbyggnad af gråsten och tegel, inredd för 80 boskapskreatur och försedd med bostad för ladugårdspigor samt rum för mjölkhushållningen. Vid *Enskede* uppfördes ett tröskverkshus med lador, i stället för den loge, som år 1864 nedbrann af åskeld. Tröskverket är förfärdigadt på Direktören Munktells fabrik i Eskilstuna efter nyaste engelska modell, försedt med rensmachin, halmskakare och halntransportör; och dess rörelsekraft tages från den i bränneriet på 250 alnars afstånd befintliga ångmachinen och fortplantas medelst ställina af Lesjöfors tillverkning.

Slutligen omnämnas jemväl följande i länet under dessa år införda nyare redskap:

Af Hushållnings-Sällskapet inköptes 1861 från England Bentalls kultivator och några satser täckdikningsredskaper, från Frankrike Bonnets djupplog och Carbonniers äggkläckningsapparat, från Tyskland Bernhardis kalksandstegelpress jemte Schneitlers och Andrées potatisskalningsmachin, samt från ett bruk i Wermland tvänne satser pumpborrar, för en sammanräknad summa af 1,121 R:dr; några af de sålunda inkomna modellerna blefvo redan samma år eftergjorda och tillgängliga för allmänheten; Woofes skumplog blef äfvenledes vid Enskede försökt. Vid sommarsammankomsten 1863 på Tvetaberg såg man bland annat Ransomes & Sims potatisupptagare med dubbelplog och allfluckrare i samma redskap, Nicholsens säcklyftare med hjul, en liten

handsåningsmachin för sticksådd af rofvor efter Masons modell, trehästsvänglar efter Grays modell, alla tillverkade af F. R. Möller på Julpa efter modeller, inköpta på senaste Londoner-utställningen. Äfven sågs derstädes en ny gångskyffel för parkgångar, samt en planeringsladd, hälften sladd och hälften mullskopa, ursprungligen konstruerad på Widbynäs egendom i Turinge socken. Dessutom framställdes här för första gången plogar af Alex. Keilers i Göteborg tillverkning. Med M'Cornicks skördemachin hade försök blifvit anställda, hvarför redogörelse afgafs.

Till hvad som i allmänhet yttrats om *binäringarne* inom länet, har följande meddelats:

Första rummet intager i detta hänseende tvifvelsutan *tegeltillverkningen*, som på många ställen utvecklat sig till fullständig fabriksnäring. En sådan för tegelrörs tillverkning är redan från 1861 i gång vid *Nyqvarn* samt vid *Årsta* i Österhaninge socken, der jemväl taktegel och cirka 100,000 murtegel årligen tillverkas.

Ölbruggerier och *Stärkelsefabriker* hafva ock blifvit anlagda, lemnande för ladugårdarne välkomna biprodukter. På *Ledinge* inrättades 1862 en tjarugn; i *Södertelge* befinner sig ej allenast en för sina produkter berömd *vagnfabrik*, utan äfven andra för *galvanoplastik* och *photogén*. Smeden Olsson har vid *Ängsbacken* under *Hanstavik* i *Westertelge* socken gjort en *anläggning för tillverkning af billiga och starka ångmaskiner*, hvilka lemna ett hedrande bevis både på berömvärd företagsamhet och framstående mekaniska anlag. På *Engby* i hufvudstadens närhet har ett bolag upprättat en redan välkänd fabrik för *beredning af pudrett*. Vid *Ekeby* i *Westerhaninge* är uppförd en ny flerbladig *såg*, afsedd för husbehof och grannars betjenande; och äfven vid *Söderby* i *Österhaninge* blef under loppet af 1865 en ny *ångsåg* med machin om 32 hästars kraft uppförd, uteslutande för afverkning på en gång af egendomens skog till afsalu. I anseende till den stora och kända vattenbrist, som flerstädes oftast årligen inträffar å *Wermdön*, byggas derstädes numera *väderqvarnar*, så väl till husbehofsformalning som till kringliggande gårdars betjenande; der finnas nu 3 större och 4 mindre sådana verk.

Den *Dierzonska biskötselmethoden* har blifvit upptagen ej allenast vid *Södertelge*, utan ock på *Noor*, hvarest en af *Hushållnings-Gillet* inköpt mönsterkupa 1862 uppställdes, i hvars skötsel undervisning lemnades, och hvarifrån dylika kupor sedan blifvit i länet spridda.

På *Ekhamus* ägor i *Wassunda* socken inmutades 1861 en *jernmalmsanledning*; och *Hufvudholmen*, nära *Dalarön*, har inköpts af ett bolag i afsigt att här arbeta och utskeppa dervarande *fältspath*.

Genom en skrivelse af den 11 December 1862 anmodade Kongl. Landtbruks-Akademien *Hushållnings-Sällskapet* att inkomma med upplysningar angående omfånget och beskaffenheten af de inom länet tillgängliga torfmossar, äfvensom om lämpliga åtgärders vidtagande inom orterna till besparing i bränsleåtgången i allmänhet genom uppmuntran och lättade utvägar till införande af lämpligare eldstäder och spisar, och aflät *Förvaltnings-Utskottet* cirkulär härom till *Herrar Ordförande* i *Hushållnings-Gillena*, samt framställde detta ämne till diskussion vid de allmänna sammankomsterna 1863. Från knappast hälften af *Gillena* inkommo svar å detta cirkulär, de flesta endast med den allmänna upplysningen, att inom *Gillet* väl finnas bränntorfmossar, men af obekant utsträckning och obegagnade till bränsle; från ett *Gille* uppgafs, att der utgjorde bränntorfmossarnas areal minst 750 tunnland, hvadan man som ett minimum torde vara berättigad antaga, att inom länet finnas vid pass 12,500 tunnland sådana mossar. Orsaken, att de ej användas, torde väl ligga deri, att provinsen ej ännu lider af skogsbrist, och att bränntorfsberedningen är en helt och hållet obekant sak för länets flesta innebyggare. Angående bränslebesparande spisar upplystes, att åtskilliga sådana finnas i bruk inom länet, och meddelades, att, utom de så kallade *Sjöbergs-*, *Bolinders-* och *Thorells-spislarne*, 3:ne andra modeller begagnades, nemligen: 1:o den s. k. *Söderfors-spiseln*, konstruerad af *Åberg* och till länet införd af *Brukspatron Tamm* på *Tvetaberg*; 2:o en af *Kongl. Sekreteraren* och *Riddaren Odelberg* på *Enskede* konstruerad kokspis för arbetarefamiljer och 3:o en af *Herr Améen* på *Hogsta* konstruerad kakelugnsspis.

Att inom länet anställa en person, kunnig i brännstofsbredning, ansågs ej nödigt, enär denne ej här skulle finna tillräckligt användande.

3. Boskapskötsel.

Om å ena sidan man från särskilda delar af länet, såsom det vill synas ej utan skäl, klagat öfver den dåliga ståndpunkt, på hvilken ladugårdsskötseln här befinner sig, så vill det å den andra deremot synas, som vore denna så inflytelserika del af landthushållningen, detta gemensamma intresse för fosterlandsvännen och industri-iddkaren, på väg att äfven inom denna provins tillkämpa sig ett välförtjent erkännande, ökad i den mån klarare inses vinsten af redan ordnade ladugårdar, och ju skarpare missförhållandet visar sig vara mellan priset å foderämnet och den förädlade produkten deraf. Ej allenast att man finner äfven allmogen allt mer och mer börja odla klöfver och thimotej samt likaledes rotfrukter, såsom turnips och morötter; ej blott att en rikligare utfodring af kreaturen synes allmännare hafva blifvit insedd och erkänd vara ett af hufvudvilkoren för höjandet och utvecklingen af denna så viktiga del af vårt lands modernäring; till flera egendomar inom länet hafva mjölkkor af goda racer blifvit införskrifna, och tjurar och qvigor af Ayrshirerace hafva inom länet blifvit uppfödda; så hafva kor af Tönderracen kommit till Edeby, Hogsta, Berga, Barkarby och Enskede, och 40 stycken dels af såkallad Skånsk herregårdsrace, dels af blandad Ayrshirerace, som 1864 uppställdes på Ågesta i Huddinge. Såsom anmärkningsvärda hemdjur omnämnas äfven en svinrace på Hamra, samt den så kallade Esmeralda-svinracen på Lisma. Inom åtskilliga delar af länet har man visserligen trott sig finna, att hos afveln efter åtskilliga af dessa bättre racer utbildat sig anlag för veklighet, så att t. ex. tjurar af Ayrshire-race visat mindre liflighet och förmåga att fortplanta sig. Detta säges ock hafva visat sig hos svin af s. k. Engelsk fattigmansrace samt äfven hos Cochinchina-höns. Denna olägenhet omförmäles dock hafva minskats genom korsning med större race och, hvad särskildt hönsen beträffar, med djur af Spansk race.

Med anledning af till Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott ingifna motioner, att detta skulle verka för boskapsafvelns förbättring inom länet, antingen genom inköp på Sällskapets bekostnad samt uppställandet hos dertill lämplig person af ett stamholländeri, eller genom att likaledes inköpa tjurkalfvar, fallna efter kor af de i hufvudstadens grannskap befintliga utländska racer, samt dessa kalvars uppdragande, för att sedermera begagnas till parning med länets inhemska boskapsafvel, beslöt Sällskapet att göra framställning till Stamholländeri-Styrelsen om stationering inom länet af det antal tjurar, som Styrelsen kunde hafva att disponera, för att emot ringa afgift, eller till och med utan någon sådan, tillhandahållas allmänheten med den bestämning, att 50 kor skulle af hvarje tjur årligen få betäckas, att hälften af detta antal skulle få vara tjurhållarens egna, för hvilka språngafgift ej behöfde erläggas, men att deremot för andra hälften, eller 25 kor, sådan afgift borde med 3 R:dr beräknas, hvilken afgift skulle af Sällskapets medel godtgöras för hvarje ko, som bevisligen blifvit efter dylik betäckning drägtig.

Länets stamholländeri blef 1862 fulltaligt uppställdt på Östanå egendom i Kulla socken af Åkers härad. Det utgjordes då af 2 tjurar och 20 qvigor af Ayrshirerace, af hvilka senare 11 kommit ifrån Riseberga stamholländeri, 1 från Ultuna, 3 från Warpnäs i Wermland och 5 från Skarhult i Skåne.

Till åtgärder, hvilka Hushållnings-Sällskapet vidtagit, eller hvartill det medverkat i ändamål att befordra ladugårdsskötselns utveckling och dess produkters ökande och afsättning inom länet, höra följande:

För att sprida kännedom om mjölkens rätta behandling, synnerligast bland allmogen, hade Förvaltnings-Utskottet år 1862 öfverenskommit med Majoren *Gussander*, att han skulle kringresa i länet och lemna undervisning i mjölkens skötsel, hvarom ock kungörelse i alla länets kyrkor förut upplästes. Major *Gussander* besökte till en början de i hufvudstadens grannskap belägna större egendomarne, för att der ordna mejerierna, hvarjemte han under detta och derpå följande år vid nedannämnde ställen lemnade upplysningar och råd i mjölkhushållningen i allmänhet, nemligen vid Runngarn, Rånäs, Nyqvärn, Forsmark, Lundås, Schebo, Harg,

Broby, Jersjö, Norrtelge, Penningby, Östanå, Sundby, Hakunge, Degerby, Svartsjö kungsladugård och Tullinge.

Efter återkomsten ifrån en med statsbidrag företagen utländsk resa till inhemtande af kännedom om ostberedning och ladugårdsskötsel, blef 1864 af Kongl. Hushållnings-Sällskapet Demoiselle *Segerdahl* antagen att såsom lärarinna i mejerihandtering meddela undervisning. Då det emellertid visade sig, att hennes verksamhet i denna egenskap af åtskilliga orsaker ej kröntes af den framgång och ej motsvarade de förväntningar, som Sällskapet af densamma gjort sig, lemnade hon efter ett år denna sin befattning.

Inom Sollentuna och Erlinghundra Gilles-distrikter bildade sig 1862 ett bolag till anläggande af ett distriktsmejeri, och sedan Hushållnings-Sällskapet till detta gagnande ändamål, uppå derom af Gillet framställd ansökan, beviljat ett förlagslån af 800 R:dr, kom detta mejeri, det första i sitt slag i länet, till stånd på Tibble gård i Wassunda socken, hvartill 13 i trakten boende jordägare utfäst sig att leverera minst 50 kannor mjölk dagligen. Sedan den person, som först öfvertog denna inrättning, icke dermed kunde fortfara, öfvertogs densamma af en af intressenterna i bolaget; och under påföljande år utvecklades denna anstalt så, att den hade omkring 100 kannor mjölk om dagen att förarbeta; åt delägarne lemnade den emellertid ingen vinst, då priset å mjölken från början blifvit satt för högt. Ett annat förslag att i Turinge socken upprätta ett dylikt distriktsmejeri, ehuru i något större skala, har ej kunnat utföras, till följd af de för dylika jordbrukspekulationer, särdeles under de allra senaste åren, ogynnsamma förhållanden.

Inom sydöstra delen af Öknebo Gille har bildat sig en förening för mjölkafsättning på Stockholm, hvarvid en der bosatt person ordnar om varans emottagande, mjölkkärlens återsändande m. m., och den mjölk, som sålunda afsändes, utgör ganska betydande kvantiteter.

Uti Westerhaninge socken är början gjord till ett slags bymejeri, i det att en person vid Krigslida arrenderat en lägenhet, dit mjölk från några kringliggande hemman dagligen föres, och hvarest den uppköpes af arrendatorn för ett pris af 20—25 öre kannan och till en del förädlas till smör, som, jemte den öfriga mjölken, dagligen insändes till Stockholm; med hvilken anordning belåtenheten är ömsesidig. I allmänhet synes tillförseln af ladugårdsprodukter till hufvudstaden från de kringliggande trakterna vara i fortfarande tilltagande; de flesta närliggande herregårdarne hafva mjölkbud mestadels dagligen och äfven många af allmogen hitföra mjölk. Särdeles är detta förhållandet i provinsens sydvästra delar, der Statens öppnade västra stambana i afseende på produkternas afsättlighet verkat så förändrande och välgörande.

Redan 1864 väcktes af en Förvaltnings-Utskottets ledamot det förslag, att, — då bristen af en tjenlig lokal för försäljning af lefvande mjölk- och slagtkreatur i hög grad försvårade eller rentaf omöjliggjorde uppkomsten af en ordnad kreaturshandel inom hufvudstaden, till lika men för närboende landtmän som för ladugårdsägare inom nämnde samhälle och dess befolkning — Sällskapet ville till vederbörande myndighet ingå med anhållan om åtgärders vidtagande, för att afhjelpa denna så kännbara brist på försäljningsplats. Sedan Sällskapet till denna framställning lemnat sitt bifall, afläts skrifvelse till Stockholms Stadsfullmäktige, hvilka till plats för detta salutorg bestämde en invid jernvägsstationen å Södermalm belägen tomt; och af särskildt utsedda komiterade har upprättats och till Drätsel-Nämnden aflemnats fullständiga ritningar till storlek och inredning af en byggnad, afsedd att inrymma lefvande boskapskreatur, får och svin, som i och för försäljning till Stockholm ankomma. Denna byggnad skulle uppföras 298 fot lång och 36 fot bred invändigt; men utförandet af detta företag har för närvarande mött svårigheter från de beslutande stadsmyndigheternas sida.

Sedan Kongl. Landtbruks-Akademien uti skrifvelse af den 21 Mars 1865 till Stockholms läns Hushållnings-Sällskap hemställt, huruvida icke Sällskapet skulle vilja förena sig med angränsande läns Hushållnings-Sällskap, samt möjligen äfven med Hushållnings-Sällskaperna inom andra län, om tillvägabringandet uti Stockholm af utställningar och prisbelöningar för slagtdjur och mejerialster, fläsk och salt kött, på de tider, som derföre kunde finnas lämpliga, hade, med anledning häraf, från detta Hushållnings-Sällskap framställning i

nämnde syftning skett till Hushållnings-Sällskaperna i Linköpings, Nyköpings, Örebro, Westerås och Upsala län, äfvensom i samtliga de norrländska länen, hvarjemte den önskan uttalats, att de Sällskap, hvilka skulle finnas hugade, att, gemensamt med inbjudarne, medverka till befrämjandet af ifrågavarande utställningar, måtte utse ombud till deltagande i öfverläggningar om härför nödiga anordningar. Afböjande svar å dessa skrivelser hade ingått från Sällskapen i Linköping, Örebro, Kopparbergs, Westernorrlands samt Jemtlands län, hvaremot Sällskapen inom Nyköpings, Westerås, Upsala samt Gefleborgs län förklarar sig villiga, att uti ifrågavarande utställningars anordnande deltaga, samt utsett ombud vid de öfverläggningar, som i och för detta ärendes bringande till verkställighet blifvit hållna. Vid sammankomst med nämnde ombud i Stockholm, den 30 November 1865, beslöts, att till en början 2:ne dylika utställningar borde under året 1866 i Stockholm anordnas, hvardera att räkka en dag; att den första af dem borde äga rum under loppet af Maj månad, den senare i September; samt att dessa utställningar borde liktidigt omfatta gödboskap, fläsk, salt kött och mejeriprodukter. Kostnaden för nämnde utställningar beräknades till minst 3,000 R:dr för tvänne årligen, och hafva härtill hvarje af de nämnda 4 länen bidragit med 750 R:dr hvardera, hvarjemte Gefleborgs läns Hushållnings-Sällskap, såsom ett uttryck af sitt intresse för saken, förklarar sig vilja lemna 100 R:dr årligen härtill.

Hästafvelns förbättrande inom länet har jemväl varit föremål för Hushållnings-Sällskapets uppmärksamhet och omsorg. Sedan en på Ledinge uppfödd hingst af Norrlands-race, af bolaget till hästafvelns förbättrande inom Upland, blifvit antagen som beskällare och stationerad först vid Ledinge, sedan vid Noor i Knifsta socken, så väcktes jemväl inom detta län fråga om åtgärders vidtagande i samma rigtning.

Förvaltnings-Utskottet utarbetade då ett förslag till stadgar för hingsthållning inom Stockholms län, hvarvid den grundsats gjort sig gällande, att afvelsdjur, som här skola utställas, böra förena arbetshästens större kraft och förmåga med kavallerihästens lätthet och härdighet. Det afser derjemte, att genom sorgfälliga bestämningar visserligen tillförsäkra Sällskapet en återbetalning af inköpssumman för afvelsdjuren, men i öfrigt att djurets mottagare snarare deraf må hafva en mera framstående fördel. Detta förslag blef af Sällskapet antaget, och en beskällare af Ottenby race med anledning häraf inköpt och uppställd på Hammersta, hvarjemte fråga blifvit väckt, att ytterligare inköpa och på andra lämpliga ställen inom länet uppställa dylika afvelsdjur.

4. Skogshushållning.

Rörande beskaffenheten och vården af de inom länet befintliga så allmänna som privata skogarna, är omdömet på olika delar olika. Från Erlinghundra gille omförmäles, att skogstillgången, ehuru strängt anlitad de senare åren, ännu är tillräcklig på de hemman, som äga egentlig utmark; de åter, hvilkas hemman mest bestå af inägor, måste naturligtvis köpa den skog, de behöfva, och härtill lemnar häradets allmänning ringa bidrag. Inom Åkers Gilles område säges skogens utrotning oafbrutet pågå, och från Färentuna förmäles, att skogsförödelsen allt obotligare griper omkring sig. Så sorgliga skildringar kunde ej annat än föranleda Hushållnings-Sällskapet att vidtaga de af detsamma beroende åtgärder, hvarigenom en bättre insigt om vigten af skogens ändamålsenliga vård kunde inom länet spridas; och det skyndade sig derföre, att för detta ändamål antaga en Forstman, *W. Wilke*, som genomgått Skogs-Akademien vid Tharand, och som sedan våren 1861 oafbrutet företagit resor i alla riktningar af länet, tagit kännedom om dess skogar, biträdt vid uppgörandet af hushållsplaner deraf, och i allo tillhandagått med de råd och upplysningar, som kunnat befordra insigten uti och kännedomen om denna viktiga del af länets ekonomiska angelägenheter. Ett kontrakt har med nämnde Sällskapets skogsförvaltare blifvit den 21 Mars 1864 upprättadt, på grund hvaraf kungörelse af Länsstyrelsen utfärdats, att, efter anmälan hos Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott, bemålde Wilke kunde af skogsägare inom länet anlitas: 1:o till förvaltning af hela, eller, der så önskas, bestämd del af den till någon

viss egendom hörande skog mot erläggande af 2 öre R:mt årligen för hvarje tunnland, som kommer under förvaltning; 2:o till indelning och kartläggning af skogar samt upprättande af skogshushållningsplaner, mot afgift af 15 öre per tunnland, samt 3:o till tillfälligt biträde vid skogsplantering och sådd, fröträds utmärkande, jemte andra arbeten till skogväxtens befordrande, mot afgift af 3 R:dr R:mt per förrättningsdag. För att fullständigare uppfatta behöfligheten af en dylik länsskogsförvaltares anställning och de resultater, hans verksamhet under nära 6 år inom provinsen medfört, torde här böra meddelas dels utdrag ur den skildring af skogarnes tillstånd inom länet, som Wilke vid sin hitkomst afgaf, dels en redogörelse för den skogsrymd, som sedan af honom blifvit behandlad.

"De flesta skogarna i länet", säger Wilke, "hafva nära på lika beskaffenhet, hvad ståndort och klimat beträffar; till större delen innehafvas de af privata personer, hvarföre man icke med säkerhet kan påräkna någon noggrann hushållsplan med afseende på skogens framtida bestånd, så önskvärdt detta äfven vore för skogarna sjelfva. Detta visar sig äfven ganska ofta vid skogar, som äro forstmässigt behandlade, der icke sällan afverkningen öfverstiger det i hushållsplanen medgifna afverkningsbeloppet. Sjelfva skogsmarken är, så framt den ej utgöres af kärr, mossar eller berg, eller dess afkastningsförmåga ej blifvit genom eld skadad, i allmänhet ganska god. Hvad beträffar den å densamma växande stånds skogen, så ser man genast, att den blifvit uppdragen efter en föråldrad plan (blädningsmetoden), som, utan afseende på skogens återuppdragande och fortfarande bestånd, och tyvärr, blott för ägarnes bekvämlighet, förut här blifvit följd. Derföre påträffar man också, ju längre man aflägsnar sig från gårdstomterna, bättre skogbestånd, om icke deras läge vid sjöar eller andra kommunikationsleder framkallat äfven deras uthuggning. Sällan ser man slutna, unga eller jemmåriga bestånd, hvilka, der de finnas, hafva att tacka en skogseld eller svedjeländ för sin uppkomst. I många af de nu befintliga bestånden ser man redan småningom tallen försvinna, hvilket har sin orsak å ena sidan i blädningsmetoden, och å den andra i det förbrukningsvärde, som tallen har. Hvad beloppet af virkesmassan beträffar, som finnes på en viss areal, så sväfvar detta emellan 10 och 35 famnar per tunnland; äfvenså påträffar man från ettåriga plantor ända till 120-åriga stammar i de mest olika åldersförhållanden på ett och samma tunnland, allt en följd af blädningsmetoden, som derjemte låter 50 procent af skogen ruttna ned.

Hvad sjelfva skogsägarna beträffar, så måste anmärkas, att det bedröfliga tillstånd, hvari skogarna befinna sig, gör det lätt begripligt, att ägarne å ena sidan blott sällan, och då endast ytligt, bese sina skogar, och att de å den andra icke kunna hafva någon kännedom om, huru mycken virkesmassa ungefärligen årligen kan afverkas. Af de orsaker till skador, som hota de nuvarande skogarna, böra i främsta rummet uppmärksammas de ödeläggande skogsinsekterna, hvilka, med den nuvarande skogshushållningen, inom kortare eller längre tid anställa sina härjningar; alla utrotningsmedel komma då försent, och många skogar blifva sålunda prisgifna åt fullkomlig förstörelse."

En följd af denne Forstmans anställning har varit, att talrikare och talrikare requisitioner på hans biträde årligen inkommit; från våren till hösten har han varit sysselsatt med uppgörande af indelnings- och taxationsplaner, undersökning af skogarna och anordnande af kultur. Under år 1862 besökte han följande skogar: vid *Örby, Wellinge, Wårby, Lindholmen, Bogesund, Hesselby, Margretelund, Ekebyhof, Stafsborg, Nyqvärn, Stenby, Jakobsberg, Kallhäll, Årsta*, samt *Johannislund, Algö och Fröberga* i Nyköpings län. Under år 1863 hade Wilke tjänstledighet för att genomgå härvarande Skogsinstitut och, genom ådagalagd insigt i de Svenska skogarnas förhållanden, dokumentera sig till anställning i Statens tjänst. Hans befattning bestreds under tiden af Öfverjägaren i länet, W. Fellenius, till hvilken talrika requisitioner ingingo, så väl från större skogsägare, som innehafvare af mindre skogslotter. Under år 1864 blefvo 3,400 tunnland skogsmark indelade och taxerade, samt 1,800 tunnland till förvaltning och vård öfverlemnade; och då ytterligare anmälan om en areal af 14,000 tunnland inkom, så att den skogsvård, som enligt derför befintliga bestämningar skulle lemnas, nu

omfattade öfver 32,000 tunnland, beslöt Sällskapet, uppå Förvaltnings-Utskottets tillstyrkan, att afhjelpa det således ögonskenliga behovet af ytterligare en uppsyningsman öfver inom länet befintliga skogar, genom att till medhjelpare antaga utexaminerade Skogseleven af Zellén, och på Utskottets anmodan utarbetade dess ledamot, Sekreteraren i Skogs-Styrelsen, Jägmästaren och Riddaren Björkman, en instruktion för Skogsvaktare, som hädanefter skulle tjena dem till efterrättelse. Under år 1865 uppgick den af Forstmännen besökta skogsarealen till 32,577 tunnland, då 300 tunnland vid Hammora och Tofta afdragas, som blott för tillfället besöktes. Dessa ställen voro: Sigtuna, Noor, Alsike, Stäket, Löfstaholm och Kättsta, Enskede, Hesselby, Wårby, Östanå, Gålön, Sturehof, Årsta, Farsta, Högtorp, Flemmingsberg, Ösbyholm, Smedby, Lindholmen, Algö och Johannislund samt Djursholm. Förrättningsdagarna i skogen utgjorde ett antal af 166; och de flesta af dessa under förvaltning stående skogar hafva blifvit indelade, och barrträdsskolor i dem anlagda.

Vid Hushållnings-Sällskapets allmänna sammanträde å Wårby den 5 Juli 1865 framställdes äfven såsom diskussionsämne den frågan: kan man vänta sig, att de åtgärder, som af Hushållnings-Sällskapet blifvit vidtagna för skogshushållningens befrämjande, skola i framtiden medföra dermed åsyftad nytta? Denna fråga besvarades å ena sidan dermed, att fördelar visserligen visat sig af dessa åtgärder, men att, då endast det ringa antalet af 30 å 40 personer anlitat länets skogsförvaltare, i allmänhet benägenheten syntes ganska ringa att vidtaga åtgärder eller underkasta sig uppoffringar, utaf hvilka ingen fördel kan förväntas, förrän uti en ganska aflägsen framtid. Å den andra sidan framhölls, att de vidtagna åtgärderna befrämjat ett allmännare skogshushållningens framåtskridande i länet, hvilket visar sig uti en större ordning vid skogens behandling, i ett sorgfälligare tillvaratagande af mindre värdefulla skogsprodukter, samt i en allmännare öfvertygelse, att fördelen af en förbättrad skogsvård kan vinnas utan den kostnad eller det besvär, man föreställt sig. Men då det icke är nog, att det gifves ett allmännare intresse för frågan, eller nit hos skogsförvaltarne, utan jemväl erfordras både omdöme och färdighet hos de personer, som utöfva den närmaste dagliga tillsynen öfver skogen, nemligen hos skogsförvaltarne, förutan hvilkas duglighet anbefallda åtgärder ganska lätt förfuskas, och då inom länet onekligen brist förefinnes å lämpliga sådana, så föreslogs, att, till dess undanrödjande, Sällskapet skulle antaga ett af Södermanlands läns Hushållnings-Sällskap gjordt erbjudande, att gemensamt begagna den Skogvaktareskola, som i nämnde län finnes vid Skogshall. Detta förslag vann bifall, och med anledning af den skrifvelse af den 7 April, som Styrelsen för nämnde skola härom till Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott i Stockholms län aflåtit, har Sällskapet nu beslutat, att under en tid af 5 år medelst ett årligt bidrag af 450 R:dr tillförsäkra sig rättighet till tvänne platser för frielever med de förmåner, som af dem hittills åtnjutits. Vid nämnde sammankomst å Wårby väcktes jemväl förslag derom, att Sällskapet skulle rikta uppmärksamheten på ett lämpligt användande af våra hagmarker, hufvudsakligast för löfträdskultur och på de trädslag, som dervid synas mest ändamålsenliga. Jägmästaren och Riddaren *Björkman* erhöi och mottog, till följd häraf, Utskottets uppdrag, att om denna fråga afgifva ett utlåtande, som af Sällskapet till alla delar blifvit gilladt och i dess Månadsskrift för November 1865 pag. 177 infördt, innefattande underrättelse om sättet för dessa lokalers planterande och de därför tjenligaste träd och buskar.

5. Fiskerier.

Ehuru icke helt och hållet bortglömd, men i märklig mån underkänd, har fiskerinäringen hittills saknat en mer framstående omvårdnad. Oaktadt länets rika vattendrag och dessas värdefulla fiskarter, har fiskets befrämjande nästan uteslutande utgjorts af blott en ringa, stundom nödtvungen återhållsamhet vid fiskets idkande. Någon verklig inkomstkälla har man häruti icke sökt eller ansett sig äga, och bristande benägenhet att tillvarataga hvad, som redan finnes, har hittills icke synnerligt lifvat hågen att deraf förskaffa sig en ökad tillgång. Vid Stockholms läns Landstings sammanträde år 1864 beslöts emellertid åtgärder, så väl att bereda närmare uppsigt öfver ingångna fiskeri-öfverenskommelser, som ock att medelst ett anslag under 5 år

af 1,500 R:dr årligen befrämja en undervisningsanstalt för fiskeriefvelns bedrivande på artificiell väg. Som detta årliga anslag af Landstinget gafs under förutsättning, att Hushållnings-Sällskapet skulle af sina medel fylla hvad, som ytterligare kunde erfordras, så öfvertog Sällskapet nämnde anslag och uppdrog åt Förvaltnings-Utskottet att vidtaga nödiga åtgärder för nämnde läroanstalts upprättande. Förvaltnings-Utskottet beslöt då, efter ett af Fiskeri-Intendenten Hj. Widegren afgifvet förslag, att läroanstalten skulle förläggas i Knifsta socken, invid sjöarne Walloxen och Säbysjön, upprättade med ägaren af Noors säteri kontrakt om upplåtelse till anstalten af därför behöfliga byggnader, bryggor m. m., och antog till Föreståndare C. Peucker, som tillträdde sin befattning den 1 Maj 1865, hvarefter arbetena med anstaltens fulländande pågingo. Förvaltnings-Utskottet har beslutit, att anstalten skulle öppnas den 1 Mars 1866, och utfärdat kungörelser om elevers antagande. Dessa, hvilka skola vistas vid anstalten från den 1 Mars till den 1 Augusti, erhålla der undervisning i alla de ämnen, hvilka äro nödvändiga att kännas af en fiskodlare eller fiskare, och lära sig tillverka all slags redskap för fiskodling eller fiske, samt denna redskaps olika användande.

6. Trädgårdsskötsel.

Åtskilliga glädjande bevis på trädgårdsskötselns framåtgående utveckling inom länet företes af Hushållnings-Sällskapets berättelser. Flera handelsträdgårdar hafva uppstått, hvilka mot ganska billiga priser tillhandahålla alla slag af odlingsbara växter. Bland dessa förtjena i främsta rummet omordas anläggningarne å Cathrineberg och på Årsta holmar invid hufvudstaden, hvilkas förråder äro lika rika och rikhaltiga, som de tillvunnit sig allmänt godkännande. Vid Enskede anlades 1861 en ny fruktträdgård af 200 träd, och som stängsel planterades här, likasom vid Årsta, lefvande häckar af *Cratægus*. På Mälsta lät ägarinnan plantera 655 träd och 765 buskar, och på flera ställen inom länet, jemväl i dess nordligare delar, har äfven allmogen fäst sin uppmärksamhet på denna del af hushållningen; och då spridning af hägen för fruktträdsodling synts Hushållnings-Sällskapet vara en af dess angelägna uppgifter, så ställde det till Hushålls-Gillet inom Erlinghundra härad förfogande en summa af 75 R:dr såsom bidrag till aflönande af en trädplanterare. Detta tillfälle att få fruktträd planterade af en kunnig person, blef ock med stor begärlighet af allmogen inom distriktet begagnad, så att 1861 anlätades denne af 14 personer, hos hvilka han, utom äldre träds beskärning, planterade 135 stycken fruktträd, 122 parkträd, 482 bärbuskar och 195 stycken parkbuskar, eller tillsammans 931 stycken träd och buskar. Nio nya trädgårdar hade hos allmogen blifvit anlagda. 1862 anlätades samma Gilles-trädgårdsmästare blott af 7 personer, och utsatte då 53 fruktträd, 50 parkträd och 136 buskar, men han var till påföljande vår till många ställen påtingad, dels för att utvidga redan anlagda, och dels för att anlägga flera nya trädgårdar åt allmogen. För att ytterligare befrämja fruktträdsodlingen, antog Utskottet *De Brechy* från Belgien, en i trädbeskärning och öfriga af trädgårdskonstens grenar hemmastadd person, som, efter att någon tid hafva vistats på egendomen Stafsund på Ekerön vid dervarande, med ett stort urval af fruktträd försedda trädgård, under hösten 1861 besökte 14 egendomar i olika delar af länet, dels för att sjelf verkställa fruktträds beskärning, dels ock för att deri lemna undervisning åt personer på stället. Då emellertid det under den följande tiden visade sig, att *De Brechys* användande ej svarade mot de för hans underhåll gjorda kostnader, och ingen förhoppning syntes vara, att detta förhållande snart skulle förbättras, lemnade han sin befattning den 17 Juni 1863, efter att hafva varit anställd i Sällskapets tjänst jemnt 2 år. Vid allmänna sammanträdet den 21 Mars 1863 beviljade Sällskapet 500 R:dr till trädgårdsskötselns befrämjande, med anledning hvaraf Förvaltnings-Utskottet beslöt, att äfven öfverlemna åt Hushållnings-Gillena att till Utskottet inkomma med förslag, huru hvarje Gille ansåg för sig, att detta skedde lämpligast, lemnande öppet, antingen att, medelst premier för verkställda förbättringar, locka till efterföljd, eller ock att, såsom gåfva, anskaffa träd eller bereda en allmän utdelning af träd under Gillets uppsigt. Dessa medel skulle äfven

kunna användas till att, der folkskolelärare finnas med håg för trädgårdsodling nära skolan, bereda dem tillfälle, att under ferierna erhålla undervisning vid trädgårdsföreningen i hufvudstaden.

Till länets samtliga Skolstyrelser utsände jemväl Utskottet ett cirkulär, för att inhemta deras åsigt om lämpligaste sättet för Sällskapets medverkan till befordrande af trädgårdsskötseln vid folkskolorna, vare sig genom skolträdgårdarnas indelning och undervisningens ordnande af en kringresande person, eller på annat ändamålsenligt sätt. Detta cirkulär innefattade flera frågor, rörande denna angelägenhet; men endast från ungefär 20 särskilda kommuner hafva, med anledning häraf, svar ankommit, vittnande om, att denna sak ej ännu inom länet vunnit det deltagande och den omhugsan, som den onekligen påkallar. Närmare hälften af dessa kommuner omnämner sig nemligen icke ega planteringsland vid folkskolan*); blott i 5 af dem kan man säga, att undervisning meddelas i trädgårdsskötselns enklaste elementer; om ungefär halfparten af lärarne förmåles, att de ej äga några insigter alls härutinnan, och blott ett ringa fåtal framhållas både som nitiska och kunniga befordrare af denna med landbruket så nära förenade, på folkets materiella förhållanden ej oviktigt ingripande näringsgren. Ett lyckligt förebud för den goda sakens framgång synes emellertid vara, att af dessa socknar blott en enda förklarar, att "den ej ansåg den ifrågavarande undervisningen vid folkskolan i något väsentligt mått vara verkställbar, så att en fullständigare beredelse dertill, förenad, som den vore med många svårigheter, kunde löna sig."

7. Länets Landbruksskola.

Denna var under åren 1861—65 förlagd till Wårby egendom i närheten af Stockholm, och der lemnades såväl theoretisk som praktisk undervisning:

1861	åt 13	lärlingar,	af hvilka,	efter föregången	examen,	6	afflyttade.
1862	» 14	»	»	»	»	6	»
1863	» 14	»	»	»	»	6	»
1864	» 16	»	»	»	»	6	»
1865	» 15	»	»	»	»	7	»

För undervisningen, likasom den härstädes bedrifna hushållningen och skötseln af jorden samt dess resultat och för de verkställda försöken med flerehanda kulturväxter, arbetsmetoder och redskap, har alltid redogörelse lemnats i de af Hushållnings-Sällskapet utgifna tryckta handlingar och månadsskrift. Sedan föreståndaren för nämnde Skola på Wårby, Friherre *C. A. Hermelin*, uppsagt det med honom upprättade kontrakt om Föreståndarebefattningen för Skolan, och, efter derom skedt tillkännagifvande, Agronomen *F. Leissner*, hvilken af Majoren och Kommendören Grefve *A. E. Wirsén* arrenderat Djursholms, i Danderyds skeppslag, ej långt från hufvudstaden belägna egendom, anmält sig hugad att upplåta denna egendom till lokal för Skolan och Föreståndarebefattningen emottaga, samt sedan aftal härom blifvit emellan Förvaltnings-Utskottet och Leissner under den 26 Juni 1865 träffadt, och kontraktet vederbörligen underskrifvet, så har Kongl. Maj:t, uppå Hushållnings-Sällskapets derom gjorda underdåniga framställning, i nådig Skrifvelse af den 20 sistlidne Oktober, funnit godt tillåta, att Landbruksskolan inom Stockholms län till Djursholm förflyttades, hvarest undervisningen också sedan hösten 1865 varit i full verksamhet.

8. Åtgärder för insamlandet af statistiska upplysningar angående jordbruket.

Den 10 December 1861 aflät Landshöfdinge-Embetet en skrifvelse till Stockholms läns Hushållnings-Sällskap, till behandling öfverlemnande ett utaf Chefen för Kongl. Civil-Departementet den 25 Oktober samma år utfärdadt Cirkulär samt de af trycket utgifna förhandlingar och förslag rörande tillvägbringande af en Statistik öfver Sveriges jordbruk, som blifvit uppgjorda dels utaf Kongl. Landbruks-Akademien, dels utaf

*) Enligt genom Folkskole-inspektörerna vunnit upplysning, saknas planteringsland alldeles vid 71 af länets 113 folkskolor.

Chefen för Statistiska Centralbyrån. Hushållnings-Sällskapet, som sålunda med största tillfredsställelse förnummit, att denna för vårt fosterlands ekonomiska utveckling så högst viktiga fråga åter kommit på bane, samt att Kongl. Maj:t, för dess utredning, funnit lämpligt i nåder anbefalla sådana åtgärder, som kunna ingifva förhoppning, att det allt hittills förgäfves sökta medlet för samlande af tillförlitliga uppgifter till en Statistik öfver Sveriges jordbruk skall, så vidt möjligt är, utfinnas, aflät med anledning häraf ett yttrande, som jemväl finnes intaget i dess tryckta handlingar för år 1862 pag. 34 - 48. Sällskapet uttalar i detta yttrande såsom sin åsigt, att dessa uppgifter böra uppsamlas under vintermånaderna, då beloppet af förflutna årets skörd bör vara tillförlitligen kändt, och då landtmannen har tid att egna åt göromål af allmän nytta; att endast genom dylika årligen återkommande anteckningar tillförlitliga bidrag till kännedomen om våra jordbruksförhållanden kunna vinnas, likasom ock att de årligen återkommande undersökningarna och efterfrågningarna, i mån som man kommer sanningen närmare, skola stegra hågen och nitet hos dem, som inse sakens vikt och nytta, samt småningom afnöta oviljan och okunnigheten hos dem, som i densamma blott se ett för dem skadligt, eller i bästa fall, blott onyttigt påfund; att Hushållnings-Sällskaperna böra taga sig saken an, anordna insamlandet af primäruppgifterna, granska dessa samt deraf göra sammandrag, hvart och ett för sitt distrikt, sedan dessa primäruppgifter sammanbragts af socken-komitéeer, till hvilka Ordförandena utses af Hushållnings-Sällskapet, men ledamöterna väljas af socknen; att det ej obetydliga besväret med dessa uppgifters insamlande och sammanställning ersättes af de medel, Hushållnings-Sällskapet härför kan göra disponibla; samt att formulärerna till dessa uppgifter blott böra i tabellform upptaga sådana frågor, som direkt beröra landthushållningen.

Den 27 November 1863 aflät Kongl. Maj:t förnyad nådig Skrifvelse i detta ämne, påkallande Hushållnings-Sällskapets medverkan till insamlandet af fullständiga uppgifter, rörande de delar af årsberättelserna, som omfatta jordbrukets och ladugårdsskötselns förhållanden. Med anledning häraf sände Förvaltnings-Utskottet skrifvelser till Ordförandena i länets Hushållnings-Gillen med anmodan att lemna anvisning på personer, som kunde anses äga förmåga och benägenhet att, vid dessa uppgifters insamlande, biträda inom enskilda socknar eller större distrikt, och ehuru denna Förvaltnings-Utskottets framställning i allmänhet välviligt upptogs, så yppade sig dock på åtskilliga orter brist på härför lämplig medverkan, hvadan Sällskapet, uppå Utskottets hemställan, anvisade en summa af 2,000 R:dr, att, efter närmare pröfning, fördelas på de särskilda distrikten, för att användas till lindring i den enskildes uppföring af tid och kostnad till skrivarebiträde vid sammanställningen, samt vid införande af de tabellariska uppgifterna. Men då det visade sig dels svårigheter att allestädes kunna påräkna för saken fullt intresserade personer, hvilka kunna egna tid och omsorg åt detta mödosamma arbetes utförande, dels att det mångenstädes är alldeles omöjligt att erhålla sådana uppgifter fullständiga eller fullt tillförlitliga, enär isynnerhet allmogen både hyser en viss misstänksamhet mot dessa åtgärder, såsom, enligt deras förmenande, möjligen ledande till en ännu drygare beskattning och i sjelfva verket ofta befinna sig, åtminstone delvis, i okunnighet om sina egna jordbruksförhållanden, så har Utskottet, enär från det aldra största antalet af länets socknar, antingen alldeles icke inkommit några, eller ock så högst ofullständiga uppgifter för 1864, att deraf inga resultater kunna framläggas, trott sig, åtminstone för året 1865, böra vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom det velat åtminstone försöka, om det önskade ändamålet möjligen bättre och säkrare kunde vinnas. Sedan nemligen, uppå dess anhållan, Konungens Befallningshafvande anbefallt, att inom hvarje socken borde på kommunalstämma väljas en komité, för att sådana statistiska uppgifter hopsamla, så har Utskottet, uppå förslag af vissa mera framstående personer inom de särskilda Gillena eller distrikterna, vändt sig till en person inom hvarje socken med anhållan, att han ville som Ordförande i nämnde komité fungera, och använda allt sitt inflytande att befordra det ifrågavarande, för en noggrann kännedom om länet så viktiga, arbetet. Efter flerfaldig korrespondens i ämnet, både från länets Höf-

ding och från Förvaltnings-Utskottet, och sedan de aldra flesta af dessa personer antagit den till dem i ifrågavarande sak ställda uppmaning, hade emellertid i slutet af Oktober nämnde uppgifter, delvis ganska ofullständiga, inkommit blott från något mer än en tredjedel af länets socknar; och sedan ytterligare skriftliga och tryckta påminnelser till vederbörande öfver hela länet utgått, upprepade anmaningar afsändts, samt enskilda tjenstemän af Konungens Befallningshafvande till detta arbetes utförande anlåtats, så hafva ändtligen dessa meddelanden så influtit, att Hushållnings-Sällskapet ser sig istånd att till Konungens Befallningshafvande nu aflemna redogörelser från länets samtliga socknar. Stockholm den 28 December 1866.

G. F. LILJENCRA NTS.

N. J. Andersson."

Då, med föranledande af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Cirkulär den 27 November 1863, Hushållnings-Sällskapet benäget åtagit sig att föranstalta om insamlande och ordnande af uppgifter i dessa ämnen för åren 1864 och 1865, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande trott sig så mycket hellre kunna undgå vidtaga åtgärd för anskaffande af dylika uppgifter för de tre föregående åren genom kronobetjeningens försorg, som otillförlitligheten af detta senare, numera också genom nådiga Cirkuläret den 3 Mars 1865 förkastade, insamlingsätt är af en flerårig erfarenhet ådagalagd, samt det måste vara för saken af mera värde, att något så när fullständigt angifva förhållandet, sådant det varit under de två sista åren, med förbigående af alla uppgifter för de tre första, än att ändamålslost och måhända med fara att missleda, sammanföra de tvifvelsutän mot hvarandra stridande resultat, som skulle hafva uppkommit af de efter olika metoder insamlade uppgifterna.

Den emellertid inträffade omständigheten, att den upprättade tabellen måst inskränkas till allenast sista året af perioden, har ej heller verkat till ändring uti Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes nyss uttalade åsigt; och i allt fall var, då berörda förhållande härstädes blef känt, tiden allt för långt framskriden, för att någon åtgärd skulle kunna vidtagas.

Hvad beträffar den beräknade åtgången af spanmål utaf särskilda slag för hvarje persons behof, så torde få hänvisas till uppgiften härom i förra berättelsen.

Tab. Litt. A. *Spanmålspriserna* hafva under perioden hållit sig temligen nära de årliga markegångarna, som varit bestämda på sätt nedanstående tabell Litt. A utvisar.

Å ärter och potatis, som i markegångstaxan ej förekomma, torde medelpriserna under alla åren kunna anses hafva varit 1 R:dr 50 öre à 1 R:dr lägre än de för nästföregående perioden angifna.

Tab. Litt. B. I anseende till missväxt år 1861 meddelades dels samma års höst och dels under förra hälften af 1862 de, i tabellen Litt. B å följande sida upptagna, offentliga *understöd*, hvarförutom i Mars månad 1864, i anseende till frostskada å grödan, beviljades Faringe socken undsättning af 3,000 R:dr såsom lån och 300 R:dr såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Af alla dessa undsättningslån återstod vid periodens slut oguldet allenast ett belopp af 2,000 R:dr, som först senare till återbetalning förfallit.

Tab. Litt. A.

Markegångspriser i Riksdaler Riksmünt.

	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.
En kubikfot hvete.....	3,81	3,49	2,73	2,55	3,17
” ” råg.....	3,02	2,46	2,26	1,84	2,00
” ” korn.....	2,30	1,98	1,98	1,46	1,67
” ” hafre.....	1,35	1,27	1,12	0,98	1,20
” ” blandsäd.....	1,83	1,63	1,55	1,22	1,44

Handelspriserna å kreatur uppgifvas, såsom under förra perioden, hafva omväxlat lika mycket under olika tider af hvart och ett utaf de fem åren, som under de särskilda åren sins emellan; och torde såsom medelpris böra angifvas följande: för en häst 225 R:dr, för en ox 120 R:dr, för en tjur 85 R:dr, för en ko 70 R:dr och för ett får 10 R:dr.

Ladugårdsprodukterna hafva deremot undergått föga prispörändring; och har mjölken kostat 25 å 35 öre kannan, smöret 60 å 75 öre skålpundet och köttet 3 R:dr 75 öre å 4 R:dr 50 öre per 20 skålpund.

I slutet af år 1865 var bland hästkreaturen allmänt nog inom länet gängse sjukdomen lungröta, utan att likväl anställa någon svårare härjning.

En större *vattenaftappning* medelst rensning af Olandsån och dess sidogrenar har under perioden blifvit gemensamt af Stockholms och Upsala läns-boer påbörjad; och har till detta företag, som ännu ej hunnit slutligen utföras, anvisats ett låneunderstöd af Staten till belopp af 137,500 R:dr.

I *dagsverkspriserna* har under perioden icke någon märkbarare förändring inträdt.

C) *Skogshushållning* jemte D) *Rofdjurs utöfande*.

I förra afseendet hänvisas till bilagda tabell N:o 4. Såsom redan i förra berättelsen är angifvet, stå Tab. N:o 4. de under första, andra och fjerde titlarna i tabellen upptagna särskilda slag af skogar icke under Jägeristatens förvaltning; och kunna några närmare upplysningar om dem ej lemnas, än som i tabellen finnas; varande äfven dessa endast approximativa. Sammanlagda arealen af länets skogar uppgifves till vid pass 2,800,000 kvadratref.

Länets *Jägeristat* utgjordes vid periodens slut af en Jägmästare med 1,200 R:drs lön, sex extra Öfverjägare utan lön på stat, af hvilka dock två varit anställda hos och aflönade af Hushållnings-Sällskapet, för att efter requisition af skogsägare utföra trakthuggnings-indelningar och undervisa i skogskultur, samt åtta ordinarie Skogvaktare å härads-allmänningarna, försedda med boställen och en del derjemte med penninglön, svarande emot skilnaden emellan boställets uppskattade behållna afkomst och 150 R:dr R:mt.

Härads-allmänningarna stå alla under tillsyn och förvaltning af Jägeristaten samt afverkas efter uppgjord trakthuggningsplan.

De fyra *Allmännings-kassornas* behållning uppgår till sammanlagdt belopp af R:dr R:mt 11,281, deraf

Sollentuna Allmännings-kassa äger	584.
Seminghundra » »	4,461.
Erlinghundra » »	2,015.
Långhundra » »	4,221.
	R:mt R:dr 11,281.

Tab. Litt. B.

Offentliga understöd för missväat åren 1861—1865.

	Lån.		Anslag.			Lån.		Anslag.	
	R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.		R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.
Till Wassunda socken	4,670		330		Till Husseby socken	2,500		250	
» Skeptuna »	4,700		300		» Orkesta »	2,000		120	
» Husby »	4,400		600		» Alsike »	600		100	
» Widbo »	3,600		400		» Knifsta »	2,700		300	
» Lagga »	3,680		370		» Lunda »	1,050		150	
» Östuna »	4,560		440		» Rimbo »	2,700		400	
» Gottröra »	6,000		500		» Röo »	2,300		300	
» Närtuna »	5,000		400		» Almunge »	5,000		1,000	
» Kårsta »	2,490		260						
» Odensala »	4,620		380						
					eller tillhopa	62,520		6,600	

Vid jämförelse med förhållandet vid förra femårsperiodens slut framgår häraf, att kassorna under nu ifrågavarande period vunnit en förkofran till belopp af mera än 3,200 R:dr.

Såsom förut är angifvet, hafva kassorna bildats dels genom försäljning af fröträd och hjälpgallringsvirke, dels äfven genom öfverenskommen afgift för utsynade skogsprodukter, hvilken afgift under perioden fortfarande beräknats, i Sollentuna härad till 25 öre för timmer och 50 öre för lass virke om 66,66 kubikfot; i Seminghundra och Långhundra härad till 37 öre för timmer och 62 öre för lass virke samt i Erlinghundra härad till 37 öre för timmer och 75 öre för lass virke; och äro medlen inestående i länets Sparbank mot 5 procent ränta.

Endast å vissa större egendomar och några få boställen är skogen indelad till trakthuggning; men å flertalet af enskild man tillhöriga skogar sker afverkningen utan något slags plan.

Kongl. *Skogs-Institutet* är fortfarande förlagdt inom länet.

Under perioden äro anlagda tre *Sågverk* för drifkraft af ånga, nemligen ett vid Edsby i Sollentuna härad, ett vid Nyqvarn i Öknebo härad och ett vid Söderby i Sotholms härad, från hvilka plank och bräder äfven lära till utrikes ort utskeppats, ehuru all uppgift om utskeppade kvantiteter saknas.

För öfrigt äro *afsättningsorterna* för skogsprodukter från länet hufvudsakligen Stockholm och Upsala.

Skogseldar af någon större utsträckning hafva under perioden ej förekommit. Den, som år 1862 öfvergick 18 tunnland af Ekebyholms skogsmark och orsakade skada till uppskattadt belopp af 540 R:dr, torde företrädesvis förtjena nämnas.

Vid såväl brännerier som tegelbruk och fabriker hafva åtminstone delvis stenkol varit använda, hvarjemte för dessa ändamål ved flerstädes anskaffats från andra orter, hvilket haft till följd ett minskadt anlåtande af länets skogstillgång.

Tab. Litt. C. *Medelpriserna å skogsprodukter* i afverkningsorten, hvilka under periodens särskilda år icke företett någon anmärkningsvärd vaxling, ställa sig, på sätt nedanintagna tabell Litt. C utvisar, något lägre än de i förra berättelsen angifna; varande nu, likasom då, att märka, det priserna uppgifvas olika från särskilda trakter och ej obetydligt högre från dem i hufvudstadens närhet.

Brännstofsberedning har veterligen icke företagits på något annat ställe än vid Nyqvarns bruk.

Tabb. N:is 5 och 6. Uppgift om antalet *dödade rofdjur* lemnas i tabellen N:o 5 och uppgift om antalet *husdjur, dödade af rofdjur*, i tabellen N:o 6; kunnande dock denna senare, i anseende till svårigheten att erhålla upplysning i ämnet, icke anses noggrannt angifva, vare sig antalet djur eller värdet af förorsakad skada. Sedan med år 1865 Eders Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Jagtstadga af den 21 Oktober 1864 trädte i verkställighet, så har den i förra berättelsen omförmälda förening om så kallade skottpenningars utbetalande upphört att vara gällande; varande öfverskottet å uttaxerade skottpremiemedlen öfverlemnadt till Landstingets disposition med un-

Tab. Litt. C.

Medelpris å skogseffekter i afverkningsorten.

	R:dr R:mt.	
Å sågtimmer af olika längd med 9 tums topp.....	3	—
» byggnadstimmer » » 7 » »	1	70
» brofamn ved (barr-).....	5	—
» » » (björk)	9	—
» 100 stycken rensad stör.....	2	75
» 100 » klufven gårdsel.....	4	—
» 1 läst kol (12 tunnor).....	5	—
» 1 toft plank.....	9	—
» 1 » bräder.....	6	—

dantag endast af hvad, som kan beräknas belöpa sig på tre särskilda kommuner, hvilka påyrkat att af sina andelar komma i omedelbart åtnjutande, derom frågan är på utredning beroende.

Någon skallgång har under perioden ej ägt rum.

E) Bergs- och Brukshandtering samt F) Fabriker, Manufakturver och Handtverk.

Bilagda tabeller N:is 7 a och 7 b återopas.

Tabb. N:is 7
a och 7 b.

Såsom de mest framstående fabriksinrättningarna inom länet torde förtjena särskildt nämnas:

a) Klädesfabriken å Rejmersholme, der det år 1865 tillverkats 95,826 fot kläde, till värde af 204,357 R:dr. Vid denna fabrik hafva, bland andra arbetare, varit använda 120 stycken fångar från det närbelägna Straff- och Arbets-fängelset å Långholmen.

b) Fotogénfabriken å Södertelge stads område, hvarest under samma år tillverkats 67,000 kannor fotogénolja, 20,000 kannor parafinolja och 120,000 skålpund parafinsmörja, utom andra biprodukter, allt till sammanlagdt värde af 155,194 R:dr.

c) Fotogénfabriken å Rejmersholme, der tillverkningen för året utgjort 75,000 kannor fotogénolja, till värde af 120,000 R:dr.

d) Nitroglycerinfabriken i Brännkyrka socken, som under nämnda år frambragt 41,672 skålpund, i värde uppgifna till 83,344 R:dr.

e) Vagnfabriken i Södertelge, der under året sjukvagnar för krigsbruk och andra åkdon förfärdigats för en summa af 51,000 R:dr.

f) Finnboda Beckbruk i Siklaö socken, hvars tillverkning för året, bestående af 1,866 tunnor beck, 171 tunnor beckolja och 1,380 skålpund kimrök, i värde uppskattas till 36,025 R:dr.

Såsom icke egentligen tillhörande denna kategori är i fabrikstabellen förbigånget det under hela perioden bedrifna Stenhuggeriet å Hufvusta ägor, hvaremot för dess arbetspersonal finnes redogjort i handtverkeri-tabellen. Rörande denna inrättning, torde emellertid ej böra lemnas oanmärkt, att tillverkningsvärdet skattas uppgå till vid pass 20,000 R:dr om året, och att den huggna stenen till väsentlig del utföres till England, enligt för längre tid avslutadt kontrakt om årlig leverans.

Den ojemförligt mesta *malmstillgången* inom länet lemna Utö grufvor, hvarifrån afsättningen hufvudsakligen är på Finland.

Sladderö grufva å Gräsön gifver utmärkt god malm, som uteslutande afskeppas till jernverk i England. Endast 20 arbetare uppgifvas dock vara vid denna grufva sysselsatta.

För öfrigt användes den malm, som inom länet uppfordras, till största delen vid masugnar inom andra orter af Riket.

Inom Sotholms härad har under perioden inmutats en Fältspats-anledning. Brytningsarbete har äfven påbörjats, men utan känt resultat.

En Qvartsgrufva i Öster-Åkers fögderi har äfven under perioden varit bearbetad, men redan vid dess slut var arbetet nedlagdt.

I afseende på fabriksarbetarnes ekonomiska ställning, likasom rörande husslöjd och binäringar samt industrien i städerna, är icke något att tillägga till sista berättelsen och ofvanåberopade redogörelse från Hushållnings-Sällskapet.

Åtskilliga öfverenskommelser i fråga om sättet för *fiskets* bedrifvande äro under perioden träffade och af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda, så att dylika föreningar numera kommit till stånd i de flesta delar af länet.

Enär *brännerierna* icke blifvit upptagna i de så kallade Naringstabellerna, hvilka ligga till grund Tab. Litt. D. för den ofvanåberopade Fabrikstabellen, finnas de ej heller derstädes omförmälda; hvadan, och då förhållandet

med dessa inrättningar under de särskilda fem åren torde vara af intresse, särskild redogörelse för antalet jemte tillverkningsavgift och kontrollkostnad meddelas i nedanstående tabell Litt. D. Likasom under förra qvinquenniet tillhör det öfvervägande antalet brännerier trakterna närmast hufvudstaden; och har bränvinstillverkning icke förekommit inom Åkers fögderi eller i någon af länets städer. Dagsarfvodet till Kontrollörer har under perioden utgått med högst 8 R:dr och minst 6 R:dr 50 öre, allt efter kanntalet af den anmälda dagliga tillverkningen.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

Tab. N:o 8. a) *Landkommunikationer.* Särskild enligt formulär upprättad tabell N:o 8 bifogas och åberopas.

Rörande vägarne tillstånd i allmänhet hänvisas, till hvad förra berättelsen härom innehåller.

I början af perioden afsynades den i senast afgifna berättelse omförmälda, med statsbidrag af 10,500 R:dr, anlagda *nya sockenvägen* genom Huddinge och en del af Brännkyrka socken, hvilken nu beräknas hafva kostat kommunerna den betydliga summan af 41,354 R:dr.

Bland de under denna period fulländade *vägbyggnadsföretag* må nämnas: a) anläggningen af ny väg emellan Spillersboda gästgifveri och häradsvägen genom Frötuna socken till en sträcka af $\frac{1}{2}$ mil, hvilken anläggning utförts utan statsbidrag och kostat 7,500 R:dr; b) vägomläggningen till undvikande af den så kallade Baltorabacken i samma socken, som, oberäknadt ett statsanslag af 600 R:dr, kostat vid pass 1,000 R:dr och c) omläggningen till $\frac{3}{4}$ mils längd af vägen emellan Ensta och Brottbys gästgifvaregårdar, likaledes för kringgående af backar, hvilket företag kostat 19,800 R:dr, häruti inbegripet lemnadt statsbidrag till belopp af 11,200 R:dr.

Från Frösåkers fögderi förmåles, hurusom inom Wahlö och Forssmarks socknar under perioden verkställd utläggning af de under en längre följd af år så småningom afsmalnade vägarna till laglig bredd erfordrat en kostnad af ej mindre än 16,700 R:dr.

I det uti förra berättelsen omförmälda förhållandet med de större *broarna* inom länet har under perioden den förändring inträdt, att, sedan Staten inlöst den förut enskild person tillhöriga bron öfver Almare eller Norra Stäkes sund, ny bro blifvit deröfver uppförd för Statens räkning. Kostnadsförslaget öfver arbetet, hvartill bidrag lemnats från Ångfartygs- och Rederi-Bolagen i Upsala med tillsammans 10,000 R:dr, upptog en summa af 50,000 R:dr. I arrende för bropenninge-uppbörden erlades för första året, sedan bron hösten 1863 blifvit färdig, 1,500 R:dr, men, efter af Arrendatorn gjord uppsägning af kontraktet, under år 1865 endast tredjedelen eller 500 R:dr, hvilket belopp dock sedermera åter uppdrifvits, så att arrendebeloppet från och med 1867 utgår med 1,310 R:dr.

I stället för den färje-inrättning, som af ålder funnits på östra sidan om Sigtuna, har under periodens lopp ägaren till Steninge egendom, med vederbörligt tillstånd, uppfört en brobyggnad, mot rätt till bropenningar enligt nådigst fastställd taxa, hvilket företag anses hafva kostat 25,000 R:dr.

Tab. Litt. D.

Bränvinstillverkningen.

	Bränne- riernas antal.	Afgift.		Kontroll- kostnad.	
		R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.
År 1861	24	481,823		23,293	
» 1862	21	413,928		20,071	
» 1863	20	435,273		21,089	
» 1864	21	386,293		17,334	
» 1865	17	305,598		16,683	

Emellan Munsön och Adelsön har under perioden kommit till stånd en ordnad förbindelse förmedelst båt; varande taxa å öfverfartsafgiften i nåder utfärdad.

Färje-inrättningar med fastställda taxor finnas vid Erikssund, Trästa samt emellan Sorunda och Thorö, äfvensom inom Öknebo härad emellan Dåderö och Jernalandet, hvilken sistnämnda af förbiseende ické blifvit i förra berättelsen omnämnd.

Rörande *gästgifveriernas* antal och utgångna skjutshästar finnes uppgift i tabellen N:o 8.

Under perioden har allenast en ny skjutsstation tillkommit, nemligen inom Färentuna härad, hvars skjutsskyldige vunnit befrielse från erläggande af skjutsgärd till Fittja gästgifvaregård och i stället förklarats böra förmedelst ifrågavarande skjutsanstalt underlätta trafiken till och från häradet och dess tingsställe.

Endast fem skjutslag, eller de till Ensta, Barkarby, Brottbys, Åshusby och Halls gästgifvaregårdar, hafva kunnat, enligt grunderna i nådiga Cirkulärbrefvet den 24 Januari 1865, anmälas till vinnande af delaktighet i det af Rikets Ständer vid 1863 års Riksdag anvisade statsanslag till underlättande af skjutstungan; och har sammanlagda beloppet af detta bidrag utgjort för år 1864 1,502 R:dr 76 öre och för 1865 1,471 R:dr 6 öre.

Nya regleringar af skjuts- och kronobrefbäringsbesväret i ett sammanhang hafva under perioden ävägabrags inom Sollentuna och Sotholms härad, likasom en förändrad slutlig reglering af skjutslaget till Fittja gästgifvaregård, hvilket redan förut, med föränledande af Vestra Stambanans öppnande, blifvit minskadt, var vid periodens slut under handläggning, i samband med hvilken reglering beslutats inrättande af en ny skjutsstation vid Tumba jernvägsstation, som också numera kommit till stånd.

Ny kronobrefbäringsreglering för Åkers skeppslag har äfven blifvit under perioden fastställd.

Åtskilliga posthemman hafva under perioden befriats från postforslingen och i stället blifvit indelade till utgörande af onera, derifrån de förut njutit befrielse.

b) *Sjökommunikationer*. Mellan hufvudstaden och länets samtliga städer har kommunikation förmedelst ångfartyg under hela perioden ägt rum. Denna kommunikation har underhållits, hvad angår Sigtuna, af de fem Upsala-ångfartygen, som under senare åren lagt till vid en nära Sigtuna för ändamålet uppförd brygga, och af hvilka två dagligen passerat såväl från som till hufvudstaden, samt, beträffande Södertelge åter, af samtliga de ångfartyg, som passera kanalen med samma namn, och dessutom intill 1865 af ångfartyget *Södertelge*. Till Norrtelge hafva ångfartygen *Roslagen* och *Wingåker* gjort regelbundna turer, hvilka en gång i veckan utsträckts äfven till Östhammar, hvarförutom ångfartyget *Köping* de senare åren, sedan Roslagen upphört med sina resor, under badtiden flera dagar i veckan gått till förstnämnda stad. Samtliga de på nordligare länen trafikerande ångfartygen hafva erbjudit sjölägenhet till och från Öregrund äfvensom Waxholm, till hvilken stad dessutom ångfartygen *Waxholm*, *Ågir* och *Ran* dagligen gjort en eller flera resor.

För öfrigt hafva, oberäknadt en mängd mindre ångslupar, som underhållit trafiken i de hufvudstaden närmast omgifvande trakterna, följande ångbåtar gjort regelbundna turer till nedannämnda ställen å landet, nemligen: *Åkers kanal* till Öster-Åkers och Garns socknar, *Wäringsö*, hvars resor likväl före periodens slut upphört, till Furusund och Wäringsö i Blidö socken, *Strömma kanal* och på sistone *Jacob Bagge* till Sandhamn och Dalarö, *Ågir* och *Ran* till Dalarö, *Wermdö* och *Gustafsberg* till porslinsbruket af samma namn med flera ställen å Wermdön, *Edsviken* till Ulriksdal och Edsberg i Sollentuna socken, *Ehrenstrahl* till Drottningholm, *Sjöfröken* till Fittja bro i Botkyrka socken, *Eldgarn* till Färentuna socken, samt *Bro-Svartsjö*, *Stäket* och *Ekholmen* till åtskilliga ställen åt Mälaresidan, under förbifart till orter i Upsala län.

Rörande kusthamnar äfvensom lots-, fyr- och båk-väsendet är Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej i tillfälle meddela några fullständiga upplysningar.

Kostnaden för den under perioden anlagda ofvanomförmälda brygga vid Sigtuna har uppgått till 3,250 R:dr, deraf Upsala Ångfartygs-Bolag tillskjutit 1,000 R:dr, samt återstoden till hälften utgått af stadens medel och till hälften anskaffats genom bidrag från enskilda medlemmar i samhället.

Med statsbidrag till belopp af 7,500 R:dr har under perioden upprensats den igengrundade, men för trafiken inom en del af Stockholms skärgård särdeles viktiga, farleden emellan Wermdön och Ingarön, "Lillströms eller Strömma Kanal", kallad.

Utom de i förra berättelsen omförmälda 9 särskilda *postinrättningar* finnas, oberäknadt de vid stationerna å jernvägsstambanorna inrättade postexpeditioner, följande under perioden tillkomna poststationer, nemligen Wermdö, Ösmo, Färentuna, Brottbys, Edebo, Gränsta och Mörby.

Telegrafstationer äro under perioden inrättade i Öregrund och, för begagnande endast sommartiden, vid Ulriksdals Kongl. Lustslott, så att antalet af detta slags inrättningar vid periodens slut utgjorde 9.

Tab. N:o 9. c) *Sjöfart och handel*. De hufvudsakliga uppgifterna härom torde inhämtas af bilagda tabellerna N:is 9 a och 9 b.

Tab. Litt. E. Om *sjöskador* vid länets kuster vinnes upplysning af följande tabell Litt E.

Sedan 1862 har *kreatursmarknad* en gång om året hållits vid Trästa i Häfverö socken, hvaremot någon annan förändring i afseende å frimarknaderna icke under perioden inträdt.

Tab. Litt. F. Förhållandet med *bränvinsförsäljningen* inom länet angifves i nedanstående tabell Litt. F.

Afgifterna äro författningsenligt fördelade, de två första åren emellan kommunerna och Hushållnings-Sällskapet samt de tre senare emellan kommunerna, Hushållnings-Sällskapet och Landstinget; och hafva kommunernas andelar allmänt nog, åtminstone på landet, blifvit använda för fattigvården.

Af de ställen, der utskänkning på grund af särskilda tillståndsresolutioner för kortare tid än ett år utöfvats, äro de flesta belägna å Kongl. Djurgården, eller i andra trakter närmast hufvudstaden.

Beträffande öfriga hit hörande ämnen, torde få åberopas, hvad förra berättelsen innehåller.

Tab. Litt. E.

Uppgift å strandade ut- och inländska fartyg m. m.

	Strandade fartyg.		Omkomne personer.
	Bergade.	Förolyskade.	
År 1861.....	7	7	3
» 1862.....	9	4	1
» 1863.....	6	4	2
» 1864.....	12	11	5
» 1865.....	10	6	1
Summa	44	32	12

Tab. Litt. F.

Bränvinsförsäljningen.

År.	Antal utskänkningsställen.					Antal minuteringsställen.		Afgifter i Riksdaler Riksmünt.											
	Å l a n d e t.					i städerna	å landet.	i städerna.	Afgifter i Riksdaler Riksmünt.										
	Gästgiverier.	Andra ställen		I städerna					å landet.	I städerna.	Summa.								
		året om.	kortare tid.	året om.	kortare tid.	å landet.	I städerna.	Summa.											
1861.....	21	22	20	20	2	3	11	11,243	42	19,773	49	31,016	91						
1862.....	20	23	20	20	2	3	10	10,987	28	19,602	92	30,590	15						
1863.....	19	22	20	20	2	3	10	11,752	78	20,155	90	31,908	68						
1864.....	19	20	22	20	2	3	10	13,679	83	20,856	25	34,536	08						
1865.....	18	18	16	18	2	3	9	15,654	84	18,519	91	34,174	25						

5. Kameralförhållanden.

Tabeller öfver dels hemman och lägenheter å landet, dels äfven jordområde och egendomar i städerna, jemte taxeringsvärden derå, bifogas under N:is 10 *a* och 10 *b*. Tab. N:o 10.

Icke heller under ifrågavarande period har något hemman blifvit ur ödesmål upptaget.

Åtskilliga lägenheter, utgörande inkräktningar å häradsallmanningarne, hafva deremot undergått skattläggning och tiondesättning, likasom för en del verkställda jordafsöndringar vissa årliga afgälder blifvit bestämda.

Till skatte hafva blifvit försålda följande kronohemman och lägenheter, nemligen:

- år 1861 $\frac{1}{4}$ mantal Aspö i Börstils socken, Stenby utjord i Sorunda socken och Hällhörs fiske i Nämndö socken;
- » 1863 Kjellsvedsäng i Walö socken, $\frac{1}{2}$ mantal Wackerberga i Husby Långhundra socken, odlingslägenheten Norredatorp i Lagga socken och Fiskeså Qvarn i Närtuna socken;
- » 1864 Skogs Ekeby utjord i Westerhaninge socken samt
- » 1865 $\frac{3}{8}$ mantal Svartnö i Börstils socken, Öster Mörtarö utjord i Gräsö socken och Lida utjord i Westerhaninge socken.

Af landstats-boställena inom länet äro fyra stycken om tillsammans $2\frac{1}{4}$ mantal till Kronan indragna och för Statsverkets räkning utarrenderade sedan den 14 Mars 1865.

I fråga om *laga skiften* m. m. återopas bifogade tabell N:o 11, jemte derunder tecknade anmärkning. Tab. N:o 11.

I tabellen N:o 12 redogöres för *kronouppbörd*en, hvaremot, beträffande *kommunalutskylderna*, all redogörelse förbigås af enahanda skäl, som i förra berättelsen angifves. Tab. N:o 12.

6. Politi.

Af *undervisningsanstalter* och *tillämpningsskolor* finnas, förutom pedagogierna i Södertelge och Norrtelge samt folkskolorna, endast Winklerska slöjdskolan i Turinge socken, vid hvilken, genom enskild donation grundade läroanstalt, undervisning meddelas i hvarjehanda handverk och handslöjder, samt den lägre landbruksskolan, som är ordnad enligt nådiga Reglementet den 14 Januari 1851, och för hvilken verksamhet redogöres i bilagde berättelse från Hushållnings-Sällskapet.

Prins Carls uppfostringsinrättning för vanvårdade barn har under perioden fortfarande varit förlagd till Gålön i Österhaninge socken, men rörande denna institution för hufvudstaden är Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke i tillfälle meddela några närmare upplysningar.

Utom Mälare-Propinsernas Enskilda Bank och Hypotheksförening, som i förra berättelsen omförmålas och fortfarande under perioden utöfvat verksamhet, har år 1865 inrättats *Uplands Enskilda Bank*, som, med hufvudkontor i Upsala, öppnat afdelningskontor dels i Norrtelge, dels i Östhammar, och hvilken, likasom de två förstnämnda inrättningarna, räknar delägare inom länet.

Ränte- och Kapital-försäkringsanstalten för Stockholms stad och län med flera provinser har äfven fortsatt sin verksamhet under perioden.

Af de vid dess slut inom länet befintliga 7 *Sparbanker* är Stockholms läns stiftad 1862, den i Södertelge 1836, den i Norrtelge 1859, den i Wermdö 1850, den i Färentuna 1854, den i Öster- och Westerhaninge 1850 samt den vid Tumba 1841; och innefattas upplysningarna om dessas rörelse och ställning i bilagde tabell, betecknad med N:o 13. Tab. N:o 13.

I afseende å länets Hushållnings-Sällskaps verksamhet är icke något att tillägga, till hvad dess förenämnde berättelse innehåller.

Länets *Brandstodsbolag*, bildadt 1844, har fortfarande vunnit ökadt förtroende. Då i anseende dertill, att brandstodsåret slutar den 14 Mars, redogörelsen i ämnet uti föregående femårsberättelser omfattat tiden allenast till den 14 Mars under periodens sista år, men det synes vara mera egentligt, att redogörelsen sträcker sig till periodens slut och derutöfver till den 14 nästpåföljande Mars, förklaras häraf anledningen, hvarför den öfversigt, som nu meddelas, omfattar 6 hela brandstodsår.

Försäkringsvärdet, som den 14 Mars 1860 utgjorde:

för byggnader	R:mt	R:dr	20,904,280,
och för lösegendom	»	»	14,632,030.
	R:mt	R:dr	35,536,310,

uppgick den 14 sistlidne Mars:

för byggnader till	»	»	26,559,130,
och för lösegendom till	»	»	18,848,760.
	R:mt	R:dr	45,407,890,

och har således vunnit en tillökning af 9,871,580 R:dr.

Sammanlagda ansvarighetsbeloppet utgjorde vid sistnämnde tid:

för byggnader	»	»	29,231,010,
och för lösegendom	»	»	20,467,540.
	R:mt	R:dr	49,698,550.

Brandskade-ersättningar hafva blifvit utbetalde:

1860—1861	till belopp af	R:mt	R:dr	12,358: 15.
1861—1862	»	»	»	31,015: 50.
1862—1863	»	»	»	12,399: 56.
1863—1864	»	»	»	25,394: 41.
1864—1865	»	»	»	26,733: 55.
1865—1866	»	»	»	79,893: 74.

Förvaltningskostnaden utgjorde 1865—1866 R:dr 5,187: 21.

Grunderna för utdebiteringarne till kostnadernas bestridande de olika åren hafva utgjort:

1860—1861	5 öre för hvarje 100	R:dr af ansvarighetsbeloppet för byggnader,
	5 » » » » » »	» » lösegendom,
1861—1862	8 » » » » » »	» » byggnader,
	10 » » » » » »	» » lösegendom,
1862—1863	5 » » » » » »	» » byggnader,
	6 » » » » » »	» » lösegendom,
1863—1864	5 » » » » » »	» » byggnader,
	10 » » » » » »	» » lösegendom,
1864—1865	10 » » » » » »	» » byggnader,
	8 » » » » » »	» » lösegendom,
1865—1866	10 » » » » » »	» » byggnader,
	20 » » » » » »	» » lösegendom,

För den verksamhet, som utöfvats af dels Länna sockens i förra berättelsen omförmälda brandstods-förening och dels det år 1863 nybildade brandstodsbolaget för Lyhundra härad jemte Bro och Wätö skeppslag, till hvilket bolag äfven Waddö och Häfverö skeppslag år 1864 anslutit sig, saknas all redogörelse.

I afseende å *Socknemagasiner* är icke annat att förmåla, än att några kommuner under perioden sökt och erhållit Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes fastställelse å förändringar i reglementen för dessa in-

rättningar, i syfte att, sedan spannmålsfonderna blifvit realiserade, ersätta dessa med penningfonder, som ansetts icke allenast under nuvarande kommunikationsförhållanden fullt uppfylla det med detta slags föreningar åsyftade ändamål, utan äfven medföra mindre förvaltningskostnad.

De *sjukvårdsanstalter*, som under perioden varit för länet att tillgå, utgöras, såsom tillföre, af Kongl. Serafimer-Lasarettet, Norrtelge Lasarett, Kurhuset och Löwenströmska Lasarettet i Hammarby socken af Wal-lentuna härad.

Enligt ett med Kongl. Serafimer-Lasarett-Direktionen år 1859 för tiden till och med 1862 afslutadt kontrakt, som för ytterligare fyra år blifvit förlängdt, hafva å Lasarettet tillhandahållits för länets räkning 30 ordinarie sängplatser, utom de 2, hvilka underhållas med afkastningen af det utaf Hof-Marskalken Watrang år 1826 för sådant ändamål donerade kapital, 12,000 R:dr R:mt.

Såsom ersättning för dessa 30 platser, jemte der intagna sjukas vård och underhåll, har bemälde Direktion årligen uppburit dels det från Kongl. Serafimer-Ordens-Gillet för länets sjukvård utgående bidrag af 2,400 R:dr, och dels af kurhusmedlen ett belopp af 5,100 R:dr, eller tillsammans 7,500 R:dr nämnde mynt.

Härförutom hafva å denna sjukvårdsanstalt, vid behof från länet, emottagits så många sjuka, som utrymmet medgifvit, emot en daglig afgift för hvarje begagnad extra plats af 75 öre.

Å Norrtelge Lasarett hafva platserna utgjort intill 1862 8 och sedermera, efter skedd påbyggnad, 20, eller vid behof till och med 26.

Å Kurhuset, som är gemensamt för hufvudstaden och länet, hafva för detta senares räkning funnits 33 platser.

Å Löwenströmska Lasarettet hafva platserna utgjort 16.

Kostnaden för de tre förstnämnda sjukvårdsanstalterna är bestridd dels af bidraget från Kongl. Serafimer-Ordens-Gillet, dels af kurhusmedlen, dels af räntor å Kurhusets fond, vid periodens slut uppgående till närmare 60,000 R:dr, dels af bidrag från Allmänna Hospitalsfonden, dels af donations- och bötes-medel samt dels af lasarett- eller legosängs-afgifter, hvilka sistnämnda, sedan den 1 Oktober 1861, utgått med 12 öre för fattiga personer, för hvilkas vård kommunerna ansvara, med 35 öre för tjenare och burgna jordtorpare, samt med 50 öre å 1 R:dr, efter vederbörande Direktioners bepröfvande, allt per dag, för bemedlade personer. Kurhusafgiften har debiterats under hela perioden med 25 öre för hvarje mantalsskrifven person. Löwenströmska Lasarettet har tillkommit och underhålles väsendtligen genom enskild donation.

Öfver i medeltal begagnade sängplatser, äfvensom öfver kostnaden vid de särskilda sjukvårdsanstalterna, lemna, i enlighet med journaler och räkenskaper, öfversigt i följande tabell Litt. G.

För inrättande af mindre Lasarett i Östhammar och i Södertelge har länets Landsting beviljat anslag 1864 och 1865, men dessa inrättningar hafva ännu ej hunnit ordnas.

Tab. Litt. G.

Upptagna sängar och kostnader vid sjukvårdsanstalterna.

	Serafimer-Lasarettet.		Norrtelge Lasarett.		Kurhuset.		Löwenströmska Lasarettet.	
	I medeltal upptagna sängplatser.	Omkostnader. R:mt R:dr.	I medeltal upptagna sängplatser.	Omkostnader. R:mt R:dr.	I medeltal upptagna sängplatser.	Omkostnader. R:mt R:dr.	I medeltal upptagna sängplatser.	Omkostnader. R:mt R:dr.
År 1861.....	43	10,723	7	2,733	21	5,748	6	3,098
» 1862.....	34	9,262	8	2,749	20	4,947	7	2,753
» 1863.....	28	8,137	11	4,177	22	6,290	6	2,542
» 1864.....	25	7,882	15	5,188	20	5,689	7	2,524
» 1865.....	26	7,933	15	5,302	19	6,072	10	2,967

Läkarestaten i länet utgjordes vid periodens slut af fyra Provinsiälläkare, en extra Provinsiälläkare, en Provinsiällkirurg, två Stadsläkare, den ena i Norrtelge och den andra i Södertelge, af hvilka den förra äfven uppehållit Lasarettsläkare-tjensten i staden och den senare fortfarande bestridt Distriktläkare-tjensten i Öknebo härad, en Lasarettsläkare i Hammarby och en Distriktläkare för Wermdön; varande de två Distriktläkarebeställningarna för Botkyrka och Salems socknar samt för Utön med flera öar vid periodens slut, i brist af kompetente sökande, obesatta. Praktiserande Militärläkare hafva dessutom funnits stationerade i Sigtuna, i Waxholm och vid Drottningholm.

Förutom en Läns- och en Distrikt-*djurläkare* hafva under perioden en Sqvadrons-hästläkare och tre andra praktiserande Djurläkare varit inom länet bosatta.

Barnmorskor finnas antagna för de allra flesta af länets socknar.

Apothek voro vid periodens slut inrättade i länets städer utom Öregrund och dessutom vid Drottningholm; och har i början af innevarande år privilegium blifvit utfärdadt för en Apothekare i Sotholms härad.

Någon egentlig helsobrunn finnes ej inom länet; och i afseende å befintliga *badanstalter*, hvilka alla omförmälas i förra berättelsen, är icke något annat att tillägga, än att den i Norrtelge tillvunnit sig allt mera förtroende och jemväl af sådan anledning blifvit icke obetydligt utvidgad.

Tab. N:o 14. Beträffande slutligen *fattigvården*, så bifogas den efter fastställdt formulär upprättade tabellen N:o 14.

Att de i tabellen förekommande siffror likväl icke fullt tillförlitligt angifva verkliga förhållandet, måste blifva en följd deraf, att i flera socknar de varueffekter, som för fattigvårdens behof in natura sammanskjutas, ej blifvit till penningvärde uppgifna, och att i andra åter, der de fattiga försörjas rote- eller kretsvis, öfver sådana kostnader icke föres räkenskap.

Stockholm å Landskansliet den 29 December 1866.

G. F. LILJENCRA NTS.

U. Normelli.

Sten Drakenberg.

Tab. No 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.			3.			4.			5.			6.			7.			8.			9.			10.			11.			12.		
	Den 31 December enligt Presterskapets summariska uppgifter.												Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.									Enligt årets mönsterrollor approberade beväringssläpplige.											
	Hela folkmängden af						Deraf frie från mantalspengar.						Utskrifningsmanskap.																				
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.									
Å landsbygden.																																	
År 1861	56,981	59,869	116,850	56,498	59,874	116,372	26,949	29,062	56,011	4,336	773																						
» 1862	57,558	60,299	117,857	56,755	59,978	116,733	27,452	29,789	57,241	4,382	634																						
» 1863	58,059	60,935	118,994	57,674	60,654	118,328	26,102	28,605	54,707	4,505	674																						
» 1864	59,030	61,870	120,900	58,365	61,446	119,811	25,690	28,815	54,505	4,750	710																						
» 1865	59,555	62,618	122,173	59,118	62,221	121,339	25,651	28,523	54,174	4,484	660																						
I städerna.																																	
<i>Södertelge stad.</i>																																	
» 1861	886	943	1,829	861	943	1,804	369	431	800	84	18																						
» 1862	898	958	1,856	860	959	1,819	376	453	829	87	8																						
» 1863	883	953	1,836	846	953	1,799	339	406	745	79	16																						
» 1864	950	1,007	1,957	914	1,006	1,920	381	421	802	83	16																						
» 1865	969	1,075	2,044	949	1,059	2,008	404	468	872	69	5																						
<i>Norrtelge stad.</i>																																	
» 1861	533	661	1,194	539	662	1,201	204	228	432	46	6																						
» 1862	543	668	1,211	523	651	1,174	200	239	439	38	6																						
» 1863	570	717	1,287	555	669	1,224	222	241	463	50	6																						
» 1864	588	741	1,329	550	686	1,236	217	254	471	40	5																						
» 1865	594	761	1,355	600	731	1,331	246	260	506	39	6																						
<i>Sigtuna stad.</i>																																	
» 1861	219	240	459	216	233	449	85	90	175	12	3																						
» 1862	223	231	454	208	228	436	77	85	162	11	1																						
» 1863	232	249	481	216	227	443	81	75	156	13	4																						
» 1864	240	262	502	223	241	464	90	87	177	19	4																						
» 1865	247	257	504	230	244	474	89	82	171	17	3																						
<i>Östhammars stad.</i>																																	
» 1861	254	326	580	257	327	584	107	144	251	6	2																						
» 1862	258	327	585	260	327	587	106	142	248	1	1																						
» 1863	274	334	608	267	335	602	118	145	263	4	—																						
» 1864	274	338	612	273	342	615	121	141	262	8	6																						
» 1865	280	333	613	275	337	612	122	135	257	8	3																						
<i>Öregrunds stad.</i>																																	
» 1861	293	391	684	305	384	689	123	163	286	9	2																						
» 1862	294	404	698	302	396	698	127	178	305	4	1																						
» 1863	310	413	723	302	406	708	123	184	307	10	—																						
» 1864	319	408	727	322	413	735	129	174	303	1	—																						
» 1865	328	416	744	329	407	736	127	165	292	6	—																						
<i>Waxholms stad. (Med garnison.)</i>																																	
» 1861	555	480	1,035	779	475	1,254	528	181	709	32	2																						
» 1862	541	469	1,010	769	466	1,235	554	213	767	23	3																						
» 1863	542	449	991	610	450	1,060	389	168	557	25	2																						
» 1864	539	453	992	618	448	1,066	402	186	588	23	2																						
» 1865	558	467	1,025	684	462	1,146	460	192	652	26	4																						
Summa för länets samtliga städer år 1865											2,976	3,309	6,285	3,067	3,240	6,307	1,418	1,302	2,750	165	21												
Summa i hela länet år 1865											62,531	65,927	128,458	62,185	65,461	127,646	27,099	29,825	56,924	4,649	681												

Tabb. N:is 2 och 3.

JORDBRUK OCH BOSKAPSSKÖTSEL.

1865 års uppgifter från Stockh:s läns Hushålln:s-Sällskap för *landsbygden*, utgörande: 4,048,8475 n. v. mantal, delade i 7,008 brukningsdelar.
Antal jordtorp och andra jordlägenheter: 5,561.

Hela ägo- vidden.	Deraf	Träd-, humle- och kålgård.	Åker och au- nan odlad jord.	Naturlig äng.	Skogbärande mark.	Antal				
		Q v a d r a t r e f.				II. ägare af odlad jord till vidd af.....	4 tunnland och derunder.	öfver 4 t. o. m. 40 tunnland.	öfver 40 t. o. m. 200 tunnland.	öfver 200 tunnland.
I. 7,554,910		13,586	1,179,651	760,362	4,900,902	III. brukare af odlad jord till vidd af.....	2,025	4,745	1,005	223

Höstsäd.	Vårsäd:		Potatis.	Andra rot- frukter.	Spånadsväxter.	Gräs och andra foder- växter till		Andra växt- slag.	Träde.	
	Stråsäd.	Baljväxter.				bete.	skörd.			
Q v a d r a t r e f.										
IV. Odlad ägovidd använd till.....	263,715	241,584	35,224	53,922	4,312	3,002	10,483	267,406	2,615	293,177

Hvete	Råg		Korn.	Hafre.	Bland- säd.	Ärtor.	Bönor.	Vicker.	Potatis.	Andra rotfruk- ter.	Lin och hampa		Gräs och andra fo- derväxter till		Raps.	Gräs- frö.	To- bak.		
	höst- vår-	höst- vår-									frö.	spånads- ämne.	grönfo- der.	hö.					
K u b i k f o t.											Centn.	Kub.f.	Centner.	Centner.	Kub.f.	Centner.			
V. Hela utsädet af.....	42,720	334	198,986	87,576	174,957	24,091	28,067	2,262	12,386	390,959	4,59	3,320	46,61		6	—	—		
VI. Hela skörden af (utan utsädet afdrag)...	309,349	1,934	1,393,925	328	562,281	1,060,769	150,274	170,264	12,984	52,844	2,378,099	291,640	4,769	1,489	118,395	2,167,616	13	66,80	600

Hästar	Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Getter.	Svin.		
								öfver 3 år.	under 3 år.
VII. Antal vid årets slut underhållne.....	19,822	1,553	10,326	2,040	51,238	10,845	49,314	145	18,490

Anm. Förestående uppgifter, som häradsvis specificerade åtföljt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelse, såsom afskrift af dem, hvilka, både sockne- och häradsvis utförda, från Hus-
hållnings-Sällskapet meddelats och äro tryckta i den Serie af Bidrag till Sveriges officiella Statistik, hvilken under Litt. N omfattar Jordbruk och Boskapsskötsel, hafva ansetts, till undvi-
kande af onödig tryckningskostnad, böra återgifvas blott i detta summariska sammandrag för hela länet. Bristande uppgift om utsädet af vår-råg torde förklaras deraf, att dess ringa
belopp ej fästet Hushållnings-Sällskapets uppmärksamhet. (Stat. Central-Byrån.)

Tab. No 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Särskilda slag af skogar m. m.	Areal vid pe- riodens slut.	Till ordnad skogshushåll- ning indelade.	Afverkningsbelopp			
	Qvadratref.	År.	utfördt i		penningvärde. R:dr R:mt.	
kvantitet. Kubikfot.						
1. Kongl. Maj:t och Kronan omedelbart tillhörige och under Dess disposition stående:						
Kungsgårdar, Kungsladugårdar	24,864					
Krono-Säterier	10,584					
Summa	35,448					
2. Boställens, kyrkans, läroverk och fromma stiftelsers:						
Civila boställen	14,649,6					
Militiæ- »	26,779,2					
Ecklesiastik-boställen	79,452,8					
Ad pios usus	44,996.0					
Summa	165,877,6					
3. Härads-allmänningar:			1861	68,750	2,750	
7 stycken.			1862	83,617	3,344	
3 till Långhundra härad	} 29,478	} 29,478	1863	104,414	4,176	
2 » Erlinghundra »			1864	106,534	4,261	
1 » Seminghundra »			1865	57,609	2,304	
1 » Sollentuna »						
<i>Anmärkingar och ytterligare upplysningar:</i>						
a) Afverknings-quantiteten å Härads-allmänningarne, som är reducerad till kubikfot, har merendels utgått i lass och timmer, men äfven i famnar å 100 kubikfot, dock i senare fall endast af ståndtorrt och vindfäldt virke.						
b) Penningvärdet är beräknadt efter 1 R:dr 50 öre för timmer och 4 R:dr per famn å rot.						

Tab. N:o 5.

DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
År.	Lodjur.	Räfvar.	Örnar och Ufvar.	Hökar.	Belopp af ut- betald belö- ning. R.dr R.mt.	
1861	15	1,002	53	473	3,975	75
1862	4	945	120	688	3,955	50
1863	2	1,083	238	1,168	5,028	—
1864	4	727	124	841	3,444	75
1865	3	771	146	1,252	5,208	—
Summa	28	4,528	681	4,422	21,612	—

Tab. N:o 6.

AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR.

1.	2.	3.	4.	
År.	Får.	Fjäderfå.	Skadan beräk- nad i pen- ningevärde. R.dr R.mt.	
1861	7	927	875	50
1862	—	890	788	—
1863	13	849	863	50
1864	16	830	863	50
1865	—	782	682	50
Summa	36	4,278	4,073	—

Tab. No 7 a.

BRUK, GRUFVOR, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13. 14. 15. 16. 17. 18.						19.	20.		21.									
												Antal Fabriker		Drifkraft, bestående af					Antal begagnade maskiner och redskap.	Ägare eller innehafvare.		Arbetare						Tillverkningsvärde. R.dr Rant.	Ägares eller innehafvares beviljning i och för rörelsen.	
												i fönst.	ej begagnade.	kreatur.	vatten.	ånga eller varmluft.	Beräknade hästkrafter.			Ensam ägare eller innehafvare.		Bolag.	Mästare.	öfver 18 år		under 18 år.	Summa.			
																			m.					q.	m.			q.	m.	q.
Särskilda slag af inrättningar.																														
1. Å landsbygden.																														
a) Inrättningar, tillhörande Svensk.																														
Beck- och kimröks	1	—	—	—	—	—	11	—	—	1	1	4	4	4	—	—	—	13	36,027	—	90	71								
Bomullsväfnads	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Färgeri	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Färgstoffberednings	1	—	—	1	ånga	20	3	1	—	—	—	3	—	7	—	—	—	10	26,300	—	20	—								
Garfverier	5	—	—	—	—	—	45	5	—	—	3	10	—	3	—	1	—	17	8,153	—	36	50								
Gjuterier	2	—	—	4	—	18	1	—	—	1	1	22	—	—	—	4	—	27	21,888	—	33	—								
Grufvor	9	21	9	—	4	41	2	7	—	6	—	208	—	36	—	41	17	302	—	—	270	70								
Harts- och Terpentin	1	—	—	—	ånga	5	2	—	—	1	—	1	—	—	4	—	—	5	7,400	—	—	—								
Hästska	—	1	—	—	ånga	25	—	—	—	konkursmassa 1	—	10	—	—	—	—	—	10	—	—	14	—								
Jernbruk	7	—	—	5	—	—	—	5	—	—	13	247	—	—	—	—	—	260	—	—	1,329	29								
Kalkbruk	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	7	3	—	—	3	—	14	6,550	—	10	—								
Kemisk	1	1	—	—	ånga	1	31	1	—	—	—	3	—	5	1	—	—	9	10,650	—	15	—								
Klädesberednings	1	1	—	—	ånga	12	64	1	—	—	4	1	6	120	—	—	—	131	204,357	50	172	—								
Klädesvalk	1	—	—	1	—	—	5	1	—	—	1	1	—	1	—	—	—	3	—	—	11	50								
Ler- och Stenkärls	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—								
Masugnar	4	1	—	4	—	—	—	4	—	1	4	94	—	—	—	—	—	98	—	—	357	68								
Nitroglycerin	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	6	—	1	—	—	—	8	83,334	—	—	—								
Pappersbruk	5	1	—	5	ånga	154	46	3	—	—	3	106	71	1	31	21	9	242	340,374	77	283	—								
Porslins	1	—	—	1	1	54	54	3	—	1	1	150	83	1	—	30	17	282	559,800	—	336	50								
Porterbryggeri	—	1	—	—	ånga	10	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	22	—								
Präsjästberednings	5	—	—	1	4	16	3	3	—	2	3	11	—	8	—	—	—	22	113,314	—	196	50								
Spinneri	1	—	—	—	1	2	8	1	—	—	—	2	—	—	—	3	—	5	3,200	—	9	—								
Stearinljus	1	—	—	—	1	6	—	—	—	1	1	7	—	—	—	—	—	8	33,444	—	150	—								
Stärkelse	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	4	—	5	—	—	11	31,305	—	7	50								
Sämskstamp	1	—	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	85								
Tegelbruk	53	9	151	2	—	43	89	57	7	2	45	191	53	231	27	49	—	596	240,515	—	592	01								
Ölbryggeri	1	—	—	—	1	5	2	1	—	—	1	2	—	3	2	—	—	8	4,430	—	3	50								
Manufaktur-inrättning	1	—	—	1	—	5	1	1	—	—	1	6	—	—	—	1	—	28	1,826	—	1	28								
Summa	107	38	160	25	17	421	375	100	7	19	65	1,094	224	421	70	153	43	2,090	1,733,225	27	3,966	52								
b) Inrättningar, tillhörande Utländingar.																														
Fotogén-fabrik	1	—	—	—	ånga	12	11	1	—	—	1	—	—	9	—	—	—	10	120,000	—	172	50								
Teknisk "	1	—	—	—	1	2	1	—	—	1	1	1	2	—	2	—	—	6	15,200	—	25	—								
Summa	2	—	—	—	1	14	12	1	—	1	2	1	2	9	2	—	—	16	135,200	—	197	50								

Fortsättning af Tab. No 7 a.

BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.		
Särskilda slag af inrättningar.	Antal Fabriker		Drifkraft, bestående af				Antal begagnade maskiner och redskap.	Ägare eller innehafvare.		Arbetare						Summa.	Tillverkningsvärde. Rdr R.mt.	Ägares eller innehafvares berättigning i och för rörelsen.				
	i gång.	ej begagnade.	Kreatur.	Ånga eller varmluft.	vatten.	Beräknade hästkrafter.		Ensam ägare eller innehafvare.		Mästare.	öfver 18 år		under 18 år.									
								m.	q.		Bolg.	vid fabriken man- tals- skrifne.		vid fabriken ej man- tals- skrifne.								
												m.	q.	m.	q.							
Under året.	Antal.				m.	q.	Antal.															
2. I städerna.																						
Fotogénolje-fabrik	1	—	—	—	1	8	7	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	155,194	—	20	—
Färgerier	5	1	2	—	—	2	32	5	1	—	2	12	—	—	—	—	—	14	4,240	—	62	—
Galvanoplastik	1	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	1	—	—	10	2	—	13	12,000	—	12	—
Gärfverier	5	1	5	—	—	5	137	5	1	—	3	13	—	5	—	3	—	24	42,817	—	79	—
Kakelfabrik	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	1	—	5	1,180	—	20	—
Klädesfabrik	1	—	—	1	—	50	23	1	—	—	1	8	4	—	—	1	—	14	6,400	—	—	—
Metallfabriker	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	4,800	—	10	—
Spegelfabrik	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	50	—	7	—
Stenkärlfabriker	2	—	—	—	—	—	6	2	—	—	—	6	—	—	—	—	—	6	2,400	—	14	—
Urfabriker	4	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	3	—	—	—	1	—	5	1,600	—	14	—
Vagnfabrik	1	—	—	—	1	2	5	1	—	—	2	34	—	2	—	11	—	49	51,000	—	60	—
Fabrik för vattentätning af väfnader	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	2,000	—	—	—
Summa	25	2	7	2	2	67	215	25	2	—	10	87	4	11	10	19	—	141	283,681	—	298	—
Summa inrättningar	134	40	167	27 $\frac{1}{2}$	20	402	602	126	9	20	97	1,182	230	441	82	172	43	2,247	2,272,309	27	4,462	02

Tab. No 7 b.

HANDTVERKERIER ÅR 1865.

1.	2. 3. 4. 5.				6. 7.		1.	2. 3. 4. 5.				6. 7.	
	Handverkare eller idkare.				Bevilling i och för rörelsen.			Handverkare eller idkare.				Bevilling i och för rörelsen.	
	M.	Q.	Arbetare.		R:dr	R:mt.		M.	Q.	Arbetare.		R:dr	R:mt.
m.			q.	m.			q.						
1. Å landsbygden.													
Bagare	5	1	8	—	41	—	Glasmästare	1	—	2	—	7	—
Byggmästare	1	—	1	—	3	—	Guldsmeder	5	—	11	—	41	—
Färgare	1	—	1	—	3	—	Handskmakare	1	—	1	—	1	—
Garfware	1	—	2	—	5	—	Hattmakare	2	—	1	—	9	—
Hofslagare	1	—	3	—	9	—	Hofslagare	1	—	2	—	5	—
Instrumentmakare	1	—	1	—	—	—	Kakelmästare	—	1	2	—	5	—
Kakelugnsmakare	3	—	3	—	7	50	Kakelugnsmakare	2	2	6	—	19	50
Målare	2	—	3	—	52	50	Karduansmakare	1	—	3	—	9	—
Nålmakare	1	—	1	—	1	—	Kopparslagare	9	—	11	—	74	—
Sadelmakare	1	—	1	—	3	—	Murare	1	—	1	—	4	—
Skomakare	65	—	96	—	97	75	Målare	3	1	7	—	17	—
Skräddare	47	—	62	—	54	75	Repslagare	2	—	3	—	9	—
Slagtare	14	—	15	—	63	—	Sadelmakare	2	—	4	—	16	—
Smeder	16	—	22	—	30	—	Sejlarer	2	—	6	—	12	—
Snickare	11	—	17	—	18	—	Skomakare	11	—	16	—	35	—
Stenhuggare	1	—	14	—	20	—	Skräddare	9	—	10	—	29	—
Summa	171	1	250	—	408	50	Slagtare	1	—	1	—	2	—
2. I städerna.													
Bagare	3	1	15	—	58	—	Smed	1	—	1	—	5	—
Bleckslagare	3	—	7	—	19	—	Snickare	9	—	16	—	26	—
Bokbindare	1	—	1	—	7	—	Svarfware	2	1	6	—	12	—
Bryggare	2	—	12	—	25	—	Trädgårdsmästare	1	—	2	1	9	—
Färgare	1	—	1	—	15	—	Tunnbindare	1	—	2	—	3	—
Garfware	10	1	30	—	197	—	Urmakare	2	—	3	—	8	—
Gelbgjutare	1	—	4	—	7	—	Vagnmakare	1	—	2	—	5	—
Summa	91	7	189	1	690	50	Summa	91	7	189	1	690	50
Summa för hela länet	262	8	439	1	1,099	—		262	8	439	1	1,099	—

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIER OCH SKJUTSNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Särskilda slag af vägar.	L ä n g d i m i l				Kostnad i R.dr R:mt för de under perioden				Gästgifveriernas antal vid periodens slut.	Antal hästar, utgångne		
	af hvarje slag af motstående vägar	af indelade med skjutsstationer försedde vägar	af fulländade och afsynade nya vägar	af omlagde eller betydligt förbättrade vägsträckor	fulländade nya vägar		omlagde eller betydligt förbättrade vägsträckor			År.	till kungs- och krono-skjuts.	till gästgifverier-skjuts.
					af stats-medel.	af kommunernes medel.	af stats-medel.	af kommunernes medel.				
	vid periodens slut.		under perioden.									
Allmänna landsvägar.....	58,02	58,02	—	2,62	—	—	11,200	10,550	36	1861	1,429	28,770
Häradsvägar.....	74,79	58,79	0,50	0,38	—	7,500	600	1,489	20	1862	989	25,544
Socknevägar.....	59,31	18,30	2,17	—	—	—	—	—	1	1863	675	22,953
I städer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1864	976	21,617
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1865	1,742	19,134
Summa	192,12	135,11	2,67	3,00	—	7,500	11,800	12,039	63	—	5,811	118,018
Gästgifverier med skjutsentreprenad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	38	—	—	123,829

Tab. N:o 9 a.

SJÖFART, ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Å landsbygden	Fartyg och båtar öfver tre nyläster, begagnade till utrikes sjöfart.							Fartyg och båtar öfver tre nyläster, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver tre nyläster.						
	Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.			Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.			Seglande.		Med ångmachin försedde.		Besättning.		
	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Häskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Häskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Häskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.
Å landsbygden.....	39	3,071,35	—	—	—	39	220	373	4,632,20	5	—	43	272	527	412	7,703,55	5	—	43	311	747
I städerna.																					
Södertelge.....	—	—	—	—	—	—	—	3	27,73	1	—	30	2	2	3	27,73	1	—	30	2	2
Norrtelge.....	—	—	—	—	—	—	—	2	24,77	—	—	—	2	4	2	24,77	—	—	—	2	4
Öregrund.....	—	—	—	—	—	2	34	3	108,72	—	—	—	11	24	3	108,72	—	—	—	13	58
Östhammar.....	—	—	—	—	—	—	4	1	9,75	—	—	—	—	5	1	9,75	—	—	—	—	9
Waxholm.....	—	—	—	—	—	—	—	6	57,00	—	—	—	ej uppgifne		6	57,00	—	—	—	—	—
Sigtuna.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa för städerna	—	—	—	—	—	2	38	15	227,97	1	—	30	15	35	15	227,97	1	—	30	17	73
Summa för hela länet	39	3,071,35	—	—	—	41	258	388	4,860,17	6	—	73	287	562	427	7,931,52	6	—	73	328	820

Tab. No 9 b.

H A N D E L, ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
	Handlande.		Betjening.		Bevilling i och för rörelsen.	
	m.	q.	m.	q.	R:dr	R:mt.
1. Å landsbygden.						
1:o De, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe	108	11	33	3	685	31
2:o De, som utom den ort, der de äro bosatte, sjelfve eller genom andra kringföra eller annorledes än å marknad till salu utbjuda varor	1	—	—	1	4	50
Summa	109	11	33	4	689	81
2. I städerna.						
De, som idka grosshandel eller försäljning af varor i bod eller från annat upplagsställe	44	9	50	2	979	—
Summa i hela länet	153	20	83	6	1,668	81

Tab. No 10 a.

Tab. No 10 b.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA, ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur, vid periodens slut.	H e m m a n.			A n t a l				Taxeringsvärde sista året. R:dr R:mt.	År.	Tomter.		Antal nybyggde bostadshus.	Jordar och lägenheter.					Taxeringsvärde i R:dr R:mt.			
	Mantal.		Brukningsdelar.	jordtorp.	ryttare- och båtsmans-torp.	backstugor.	andra lägenheter.			Åker.	Äng.		Skog.	Betesmark m. m.	Summa jordareal.	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.		
	oförmedlade.	nu varande.																		bebyggde.	obebyggde.
A) Krono-egendomar.																					
1) Under allmän disposition.																					
a) Kungs- och Kungsladugårdar	54,375	50,125	20	68	—	31	16	3,188,500	1861	871	281½	8	4,603	4,809	19,337	28,749	29	—	—	2,053,832	
b) Säterier	9,917	9,125	3	6	—	5	1	138,000	1862	880	272½	14	4,603	4,809	19,337	28,749	29	2,901,353	460,867	3,362,220	
c) Hemman	131,653	99,444	129	39	28	28	6	1,887,570	1863	887	265½	14	4,603	4,809	19,337	28,749	29	3,113,443	469,333	3,582,776	
d) Boställen	208,708	176,089	182	109	3	89	64	3,278,800	1864	908½	254	16	4,603	4,809	19,337	28,749	29	3,210,481	489,007	3,699,488	
e) Jordlägenheter	—	—	—	80	1	47	55	789,000	1865	919½	243	15	4,603	4,809	19,337	28,749	29	3,455,386	493,596	3,948,982	
f) Verk och Inrättningar ..	—	—	—	—	—	—	13	176,800													
2) Under enskild disposition.																					
a) Säterier	4,500	4	6	10	2	8	—	92,700													
b) Hemman	2,889	2,014	4	—	1	—	—	45,500													
c) Jordlägenheter	—	—	—	1	1	1	29	23,100													
e) Verk och Inrättningar ..	—	—	—	—	—	—	7	39,000													
	411,542	340,791	344	313	36	209	191	9,658,970													
B) Skatte-egendomar.																					
a) Boställen	0,875	0,875	2	—	—	—	5	15,400													
b) Säterier	109,958	97,417	50	85	23	68	4	2,205,500													
c) Hemman	1,602,076	1,367,213	3,094	462	256	808	424	24,594,500													
d) Jordlägenheter	—	—	—	261	185	303	443	591,300													
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	18	13,100													
f) Verk och Inrättningar ..	—	—	—	—	—	—	180	1,267,100													
	1,712,909	1,465,505	3,146	808	464	1,179	1,074	28,686,900													
C) Frälse-egendomar.																					
a) Boställen	3	2,750	5	—	—	—	5	53,500													
b) Säterier och ladugårdar ..	599,125	567,208	333	270	—	158	29	19,054,100													
c) Rå- och Rörshemman ..	84,500	62,375	125	7	—	5	—	1,197,700													
d) Hemman	1,923,354	1,613,375	3,013	447	286	628	232	32,409,300													
e) Jordlägenheter	—	—	—	1,725	276	639	677	1,715,000													
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	14	8,600													
g) Verk och Inrättningar ..	—	—	—	—	—	—	342	2,939,000													
	2,609,979	2,245,708	3,476	2,449	562	1,430	1,299	57,377,200													
Summa	4,734,430	4,052,004	6,966	3,570	1,062	2,818	2,564	95,723,070													

Anmärkingar och ytterligare upplysningar:

År 1864 hafva i Södertelge stad tillkommit 10 nya tomter, indelade af förut allmän plats. Till Östhammars stad finnes ej jordar och lägenheter.

Skog och betesmark m. m. hafva måst sammanslås, enär arealen af de särskilda slagen ej kunnat från några städer uppgifvas.

Taxeringslängderna för år 1861 upptaga ej värdena särskildt å hus och tomter och särskildt å jordar.

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN ÅREN 1861—1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	
År.	A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																									
	Söta skiftens antal.	Skiftade mantal.		Qvarboende delägars					Utflyttande delägars					Summa skiften.	Skiftade qvadratref.					Utgifter till Landtmätare och gode män. R.dr.	Öfriga beräknade utgifter. R.dr.					
		Antal.	Oförmedlade.	Nuvärande.	Skiftes-antal.				Summa.	Skiftes-antal.					Summa.	Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.			Impedimenter.	Summa.			
					1.	2.	3.	4.		öfver 4.	1.	2.	3.											4.	öfver 4.	
1861...	26	33	—	96 $\frac{1}{2}$	26	76	109	—	—	211	25	40	38	—	—	103	724	20,732	26,079	212	118,641	872	166,536	63,946,63	70,115,90	
1862...	13	22	—	46 $\frac{3}{4}$	32	48	41	—	—	121	13	11	13	—	—	37	325	13,334	11,444	62	53,125	1,456	79,421	31,907,53	28,291,33	
1863...	25	21	—	57 $\frac{3}{4}$	39	50	83	4	1	177	22	24	22	1	—	69	549	13,078	18,071	22	106,238	16,602	154,011	50,911,96	47,229,23	
1864...	20	20	—	39 $\frac{3}{4}$	17	24	36	3	—	80	9	19	25	1	—	54	311	11,025	7,991	591	43,111	5,772	68,490	28,820,61	22,570,37	
1865...	20	20	—	34 $\frac{3}{8}$	16	31	80	6	—	133	12	19	22	—	—	53	458	7,422	10,262	322	64,234	4,945	87,185	37,087,40	27,882,53	
Summa	104	116	—	275 $\frac{1}{2}$	130	229	349	13	1	722	81	113	120	2	—	316	2,367	65,591	73,847	1,209	385,349	29,647	555,643	212,674,13	196,089,36	
<i>Anmärkingar och ytterligare upplysningar.</i>																										
Alla uppgifterna i ofvanstående 2:dra t. o. m. 24:de kolumnerna äro införda i enlighet med Landtmätarnes årsredogörelser och äro således tillförlitliga, men uppgifterna för 25:te och 26:te kolumnerna hafva mindre fullständigt inkommit.																										

No 12.

UPPBÖRDEN.

inom räkenskapsåret influten.			Resterande vid räkenskapsårets slut.					Summa uppbörd, deri inberäknade restantierne från föregående år.				
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.
322,711,22	328,532,65	309,285,48	151,21	115,06	41,37	130,08	352,98	320,459,78	325,565,39	323,095,78	328,662,73	309,638,46
62,552,33	62,033,48	59,394,61	45,27	—	97,47	—	36,83	62,119,68	63,608,33	62,649,80	62,033,48	59,431,44
66,352,64	50,433,39	56,473,88	3,751,22	1,655,67	93,01	91,20	—	73,888,31	66,992,31	66,445,65	50,524,59	56,473,88
5,474,29	5,910,76	5,185,37	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	5,383,27	5,554,12	5,476,04	5,912,51	5,187,12
1,486,86	1,316,84	1,335,39	—	—	—	—	—	1,631,68	1,501,93	1,486,86	1,316,84	1,335,39
6,638,06	6,582,22	6,506,77	—	—	—	—	—	6,573,14	6,666,96	6,638,06	6,582,22	6,506,77
24,775,60	20,050,23	20,981,60	234,98	305,20	260,80	283,20	278,80	26,012,16	25,273,18	25,590	20,806,60	21,965,80
3,324,13	3,147,18	4,757,35	701,54	706,56	1,047,02	1,323,26	2,294,41	8,213,17	7,615,64	6,496,59	8,638,02	10,339,35
7,23	33	34,59	201,14	—	—	—	—	271,75	284,73	7,23	33	34,59
1,507,82	2,414,03	1,760,19	—	—	—	—	—	1,623,75	1,381,95	1,507,82	2,414,03	1,760,19
483,89	380,68	431,31	—	—	—	—	—	703,28	814,82	483,89	380,68	431,31
1,111,50	1,116,25	1,116,25	—	—	4,75	4,75	4,75	1,116,25	1,116,25	1,116,25	1,121	1,121
303,52	267,70	220,26	—	—	—	—	41,12	356,91	300,55	303,52	267,70	261,38
18	18	18	—	—	—	—	—	18	18	18	18	18
158,427,64	76,159,02	63,197,08	—	—	—	—	—	101,472,17	153,969,32	158,427,64	76,159,02	63,197,08
435,273,30	386,293,58	305,598,30	—	—	—	—	—	481,823,70	413,928	435,273,30	386,293,58	305,598,30
20,840,01	21,839,99	1,000	—	—	—	—	—	—	20,840,01	20,840,01	21,839,99	1,000
—	—	544,09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	544,09
17,79	—	37,65	—	—	—	—	—	—	—	17,79	—	37,65
8	0,53	2,67	—	—	—	—	0,67	231,50	10	8	0,53	6
105	—	15	—	—	—	—	15	15	76,25	105	—	45
1,91	1,097,45	20	—	—	—	—	—	—	—	1,91	1,097,45	20
62,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62,67	—	—
216,11	—	—	—	—	—	—	—	—	39,45	216,11	—	—
1,111,699,52	967,626,98	837,915,84	5,087,11	2,784,24	1,546,17	1,834,24	3,026,31	1,091,918,50	1,095,557,19	1,116,267,92	974,101,97	844,952,80
90,823,45	93,984,21	94,027,32	784	1,638,73	1,347,69	1,296,62	1,340,49	91,985,03	90,555,35	93,156,67	96,055,22	96,432,01
1,492,65	1,492,65	2,004,65	—	—	—	—	—	1,492,65	1,492,65	1,492,65	1,492,65	2,004,65
34,50	30	133,51	—	—	—	—	—	30	39,50	34,50	30	133,51
168,19	0,31	44,77	—	—	—	—	—	8,54	10	168,19	0,31	44,77
14,35	89,19	0,26	—	—	—	—	—	13,46	18,26	14,35	89,19	0,26
151,27	51,34	157,73	—	—	—	—	—	16,50	178,80	151,27	51,34	157,73
92,684,41	95,647,70	96,368,24	784	1,633,73	1,347,69	1,296,62	1,340,49	93,546,18	92,291,56	95,017,63	97,718,71	98,772,93
685	710	740	6,50	1,50	1,50	16,50	16,50	662	646	691,50	736,50	756,50
15,492,61	16,621,75	17,555,32	149,75	196,33	161,68	203,75	207,75	16,366,33	15,803	15,999,83	17,180,93	18,337,75
18,340,39	19,899,93	20,979,80	184,07	254,39	226,62	271,55	278,35	18,515,97	19,267,44	19,505,79	20,631,82	21,954,85
2,281,33	6,346,48	31,90	18,45	20,79	13,31	29,13	1,10	5,176,97	5,859,49	2,303,61	6,392,62	35,38
471,23	470,12	470,75	0,45	—	—	—	1,12	467,40	467,75	471,23	471,24	472,62
10,09	0,02	2,69	—	—	—	—	—	0,51	0,60	10,09	0,02	2,69
34,616,08	34,318,31	32,561,13	—	—	—	—	—	30,590,15	31,735,69	34,616,08	34,318,31	32,561,13
585	585	585	—	—	—	—	—	585	585	585	585	585
1,250	1,250	1,250	—	—	—	—	—	1,300	1,250	1,250	1,250	1,250
1,500	1,400	1,100	—	—	—	—	—	1,400	900	1,500	1,400	1,100
52,50	77,50	80	17,50	55	47,50	72,50	52,50	110	132,50	135	200	247,50
138,75	11,25	—	41,25	137,50	6,25	3,75	—	142,52	331,25	145	15	3,75
75,922,98	81,690,36	75,356,59	417,97	666,01	456,86	598,30	558,07	75,316,85	76,978,72	77,213,13	83,181,44	77,306,67
7,559,93	10,486,58	6,686,74	—	—	1,75	35,93	27,66	5,652,50	2,670,08	7,561,68	10,522,51	6,714,40
295	371,96	254,31	—	—	—	—	—	342,63	712,60	318,03	371,96	254,31
23,676,83	31,546,42	44,054,01	229,75	591,18	242,75	542,98	659,72	20,755,18	37,539,03	24,342,31	32,345,98	45,108,34
31,531,76	42,404,96	50,995,06	229,75	591,18	244,50	578,91	687,38	26,750,31	40,921,71	32,222,02	43,240,45	52,077,05
1,311,838,67	1,187,370	1,060,635,73	6,518,83	5,680,16	3,595,22	4,308,07	5,612,25	1,287,531,84	1,305,752,18	1,320,720,70	1,198,242,57	1,073,109,45

Tab. No 13.

S P A R B A N K E R N A.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.		
År.	Under året					Vid årets slut					Klassifikation af delägarne efter deras vid hvarje års slut inestående behållning.											
	tillkomne nya delägare.	afgåne delägare.	insatt belopp.		i räkenskaperne godtgjord ränta å delägarnes kapital.	uttaget belopp.		qvarstående delägare.	inestående behållning, tillhörande delägarne.	befintligt öfverskott (grund- och reservfond, räntevinst m. m.).	Summa af kolumnerna N:is 8 och 9.	1861.		1862.		1863.		1864.		1865.		
			Antal.	R:dr		R:mt.	R:dr					R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.
1. Stockholms läns. *)										under 1 R:dr fr. 1 t. o. m. 10 R:dr												
1862	978	6	30,897,76	85,99	723,24	972	30,260,51	82,23	30,342,74	—	—	146	274	271	431	}						
										fr. 10—25	—	509	879	559	1,386	}						
										" 25—50	—	129	442	559	763	}						
										" 50—100	—	63	247	364	506	}						
										" 100—200	—	44	240	374	533	}						
1863	1,841	228	196,559,91	4,582,84	55,055,78	2,585	176,347,48	1,598,55	177,946,03	" 200—300	—	43	5,577	336	501	66,683						
										" 300—400	—	18	3,908	103	29,481	221	51,714					
										" 400—500	—	11	3,781	53	25,542	87	29,058					
1864	1,081	295	242,070,13	9,864,67	118,936,76	3,371	309,345,52	1,980,49	311,326,01	" 500—1,000	—	1	450	29	21,533	66	23,578					
										utöfver 1,000	—	8	5,296	45	54,269	138	89,163					
1865	1,747	386	354,092,57	19,638,90	178,072,59	4,732	505,002,84	2,234,49	507,236,83	Summa	—	—	972	30,260	2,585	176,347	3,371	309,345	4,732	505,002		
2. Öfriga sparbankerna. **)										under 1 R:dr fr. 1 t. o. m. 10 R:dr												
1861	254	115	33,617	3,827	16,213	1,120	103,167	6,533	109,700	25	13	38	14	41	16	38	14	37	13			
										fr. 10—25	209	839	200	793	224	857	229	988	271	1,194		
										" 25—50	208	3,245	208	3,321	211	3,439	226	3,737	218	3,725		
										" 50—100	144	4,963	165	5,886	177	6,313	172	6,284	188	6,856		
										" 100—200	197	14,003	207	15,041	226	16,096	222	15,764	198	14,177		
										" 200—300	171	22,750	227	30,733	247	34,324	282	39,304	256	36,110		
										" 300—400	89	21,413	87	21,227	100	24,081	103	25,094	111	26,927		
										" 400—500	33	11,262	50	16,831	64	21,989	66	22,840	59	20,628		
										" 500—1,000	8	3,522	27	11,660	31	13,830	33	14,807	39	17,801		
1865	236	197	42,249	8,466	48,875	1,445	182,021	11,298	193,319	utöfver 1,000	21	13,484	37	24,788	52	34,373	56	37,394	55	36,466		
										Summa	6	7,864	10	14,065	13	17,985	11	16,028	14	20,598		
3. Länets samtliga sparbanker.										Summa												
1861	254	115	33,617	3,827	16,213	1,120	103,167	6,533	109,700	1,111	103,358	1,256	144,359	1,386	173,303	1,439	182,204	1,446	184,495			
1862	1,218	109	79,085,76	5,830,99	14,393,24	2,227	173,879,51	7,691,23	181,570,74													
1863	2,082	350	244,132,91	11,970,84	81,937,78	3,970	348,372,48	10,384,55	358,757,03													
1864	1,262	435	280,779,13	18,172,67	158,028,76	4,808	489,618,52	12,006,49	501,625,01													
1865	1,983	583	396,341,57	28,104,90	226,947,59	6,177	687,023,84	13,532,49	700,555,83													

*) Sparbankens verksamhet omfattar synnerligast Stockholms stad, dernäst länet. Tillgänglig för insättningar hela året om, förmidd. klockan 10—1, eftermidd. klockan 4—6. Delägarne godtgöras numera 5 proc. ränta; utlåningar ske emot hypothek af fast egendom, företrädesvis inom länet belägen.
 Då uppgifterna i kol. 15, 17, 19 och 21 ej kunnat erhållas lika specifikt för denna som för öfriga sparbankerna, har denna tabell ansetts ej böra sammanföras med den öfver de öfriga bankerna.
 **) Bristande öfverensstämmelse emellan kol. 8 samt kol. 13, 15, 17, 19 och 21 likasom emellan kol. 7 samt kol. 12, 14, 16, 18 och 20 härrör af felaktig uppgitt från sparbanken i Norrtegel.

Tab. No 14.

FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
År.	Fattigvårds-samhällen			Antal fattighus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens inkomster. R.dr R.mt.									
	med gemensam fattigvård.	med fattigvården rotens delad.	antal rotar.		Äldre personer, vårdade				Barn, vårdade i och utom fattighus.		Summa.		Summa af båda könen.	m.	q.	Summa.	Afkastning af egen-dom, kollek-ter m. m.	Perso-nel afgift.	Tillskott		Ersättning		Summa inkom-ster.	Summa utgifter i och för fattigför-sörjning. R.dr r.mt.	
					i fattig-hus.		på annat sätt.		m.	q.	m.	q.							efter fyrk eller bevill-ning.	efter annan grund.	af stats-medel.	af an-nat fat-tig-vårds-sam-hälle.			
					m.	q.	m.	q.																	m.
1. Å landsbygden.																									
1861.....	108	5	68	103	128	397	155	320	358	312	641	1,029	1,670	432	1,047	1,479	30,503	10,266	14,361	26,296	516	158	82,100	83,234	
1862.....	107	6	85	104	132	408	162	320	377	347	671	1,075	1,746	439	1,049	1,488	32,813	10,401	15,140	23,058	216	558	82,186	79,949	
1863.....	107	6	83	110	140	407	173	326	400	367	713	1,100	1,813	449	1,072	1,521	32,078	11,629	31,273	14,886	402	310	90,578	87,987	
1864.....	108	5	83	114	142	403	181	342	442	370	765	1,115	1,880	446	1,066	1,512	29,343	11,516	37,171	12,024	311	639	91,004	88,821	
1865.....	108	5	80	118	146	417	173	332	412	380	731	1,129	1,860	427	1,087	1,514	29,020	11,691	38,028	11,447	282	349	90,817	89,242	
2. I städerna.																									
1861.....	6	—	—	10	8	21	—	1	23	17	31	39	70	18	68	86	2,006	1,362	1,892	600	470	60	6,390	6,457	
1862.....	6	—	—	10	9	20	—	2	24	18	33	40	73	13	69	82	2,167	1,379	1,774	604	438	60	6,422	6,059	
1863.....	6	—	—	10	7	19	—	2	22	19	29	40	69	18	66	84	2,556	1,536	2,343	800	380	60	7,675	8,147	
1864.....	6	—	—	9	7	20	—	3	26	19	33	42	75	16	64	80	4,694	1,687	1,585	700	450	—	9,116	7,766	
1865.....	6	—	—	9	5	19	—	6	24	20	29	45	74	16	71	87	3,412	1,676	2,012	900	450	—	8,450	7,433	
Summa i hela länet 1865	114	5	80	127	151	436	173	338	436	400	760	1,174	1,934	443	1,158	1,601	32,432	13,367	40,040	12,347	732	349	99,267	96,675	

Stockholm, 1867. P. A. Norstedt & Söner, Kongl. Boktryckare.

Stockholms län.

Tab. No 14.

